UAB
Universitat Autònoma de Barcelona

Dipòsit digital de documents de la UAB

This is the **published version** of the bachelor thesis:

Adell Sánchez, Lucía. *Els valors maristes, una nova mirada educativa.* Treball de Final de Grau (Universitat Autònoma de Barcelona), 2026 (Educació Infantil). 82 pàg.

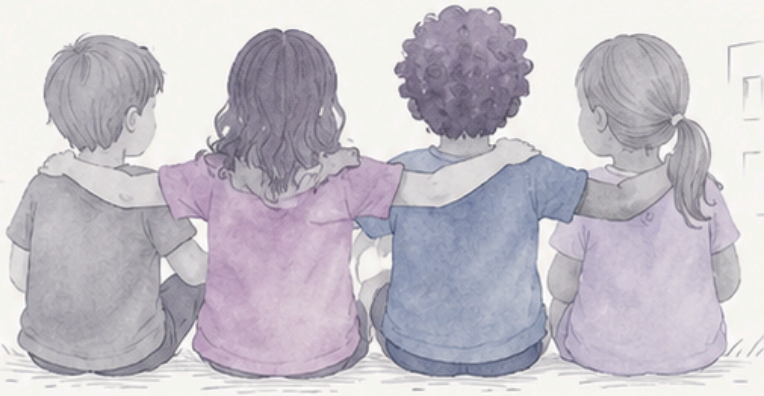
This version is available at https://ddd.uab.cat/record/336469

under the terms of the license.

ELS VALORS MARISTES

UNA NOVA MIRADA EDUCATIVA

LUCIA ADELL SÁNCHEZ

educar, estimar i acompanyar ♥

UAB
Universitat Autònoma
de Barcelona

TREBALL FI DE GRAU

ELS VALORS MARISTES, UNA NOVA MIRADA EDUCATIVA

Autora: Lucia Adell Sánchez
Grau: Educació Infantil
Convocatòria: 1 de juny 2026
Curs: 2025- 2026
Tutora: Mercè Lázaro Llovera
Departament: Área de la Didàctica de les Ciències Socials

RESUM

Aquest Treball de Fi de Grau analitza **com influeix el context social i territorial en la transmissió dels valors maristes a l'etapa d'Educació Infantil (0-6 anys)**. La recerca parteix de la idea que, tot i compartir una mateixa identitat institucional i un mateix carisma educatiu, les escoles maristes es desenvolupen en entorns socials, culturals i territorials molt diversos, fet que pot condicionar la manera com els valors són viscuts i transmesos.

El marc teòric aborda el desenvolupament social infantil, l'educació en valors i els fonaments del carisma marista, amb especial atenció als principis de presència, acompanyament, esperit de família, solidaritat i senzillesa. La metodologia adoptada és de caràcter qualitatiu i combina entrevistes semiestructurades a professorat d'Educació Infantil i equips de pastoral de diversos centres maristes de l'Estat espanyol, així com observacions realitzades a l'aula.

Els resultats mostren que existeix una **identitat marista compartida** en tots els centres analitzats, especialment visible en la importància de l'acompanyament, la proximitat i la construcció de vincles educatius. Tanmateix, també evidencien que el context social i territorial influeix en la manera com aquests valors es prioritzen, s'interpreten i es concreten dins la pràctica educativa. Els centres situats en entorns amb una major diversitat cultural o social tendeixen a potenciar aspectes relacionats amb l'acollida, la inclusió i la cohesió comunitària, mentre que en contextos més homogenis els valors es transmeten principalment a través de la convivència quotidiana i la relació amb les famílies.

La investigació conclou que el context no modifica l'essència del carisma marista, però sí les formes a través de les quals aquest es manifesta. Així, el projecte educatiu marista es caracteritza per mantenir una identitat comuna mentre s'adapta a les necessitats específiques de cada comunitat educativa.

Paraules clau: Educació Infantil, educació en valors, carisma marista, medi social, desenvolupament social, context educatiu, pastoral, identitat marista.

RESUMEN

Este Trabajo de Fin de Grado analiza **cómo influye el contexto social y territorial en la transmisión de los valores maristas en la etapa de Educación Infantil (0-6 años)**. La investigación parte de la premisa de que, aunque los centros maristas comparten una misma identidad institucional y un mismo carisma educativo, se desarrollan en contextos sociales, culturales y territoriales muy diversos, lo que puede influir en la forma en que los valores son vividos y transmitidos.

El marco teórico aborda el desarrollo social infantil, la educación en valores y los fundamentos del carisma marista, prestando especial atención a principios como la presencia, el acompañamiento, el espíritu de familia, la solidaridad y la sencillez. La metodología utilizada es de carácter cualitativo y combina entrevistas semiestructuradas a docentes de Educación Infantil y equipos de pastoral de diferentes centros maristas de España, así como observaciones realizadas en el aula.

Los resultados muestran la existencia de una **identidad marista común** en todos los centros analizados, especialmente visible en la importancia otorgada al acompañamiento, la cercanía y la construcción de vínculos educativos. Sin embargo, también evidencian que el contexto social y territorial influye en la manera en que estos valores se priorizan, interpretan y concretan en la práctica educativa. Los centros situados en entornos con mayor diversidad cultural o social tienden a reforzar aspectos relacionados con la acogida, la inclusión y la cohesión comunitaria, mientras que en contextos más homogéneos los valores se transmiten principalmente a través de la convivencia cotidiana y de la relación con las familias.

La investigación concluye que el contexto no modifica la esencia del carisma marista, pero sí las formas mediante las cuales este se expresa. De este modo, el proyecto educativo marista mantiene una identidad compartida al mismo tiempo que se adapta a las necesidades específicas de cada comunidad educativa.

Palabras clave: Educación Infantil, educación en valores, carisma marista, medio social, desarrollo social, contexto educativo, pastoral, identidad marista.

ABSTRACT

This Bachelor's Thesis examines **how the social and territorial context influences the transmission of Marist values in Early Childhood Education (ages 0–6)**. The study is based on the premise that, although Marist schools share a common institutional identity and educational charism, they operate in diverse social, cultural, and territorial environments that may influence how these values are experienced and transmitted.

The theoretical framework explores children's social development, values education, and the foundations of the Marist charism, focusing on key principles such as presence, accompaniment, family spirit, solidarity, and simplicity. A qualitative methodology was employed, combining semi-structured interviews with Early Childhood Education teachers and pastoral teams from different Marist schools in Spain, together with classroom observations.

The findings reveal the existence of a **shared Marist identity** across all participating schools, particularly reflected in the importance given to accompaniment, closeness, and the creation of educational relationships. However, the results also show that the social and territorial context influences how these values are prioritized, interpreted, and implemented in educational practice. Schools located in culturally and socially diverse environments tend to emphasize inclusion, welcoming attitudes, and community cohesion, whereas schools in more homogeneous contexts mainly transmit values through everyday coexistence and strong family-school relationships.

The study concludes that the social context does not alter the essence of the Marist charism, but it does shape the ways in which it is expressed. Therefore, the Marist educational project maintains a common identity while adapting to the specific needs of each educational community.

Keywords: Early Childhood Education, values education, Marist charism, social environment, social development, educational context, pastoral care, Marist identity.

AGRAÏMENTS

Aquest Treball de Fi de Grau és el resultat d'un procés acadèmic, però també d'un camí personal marcat per experiències, persones i vivències que han contribuït a donar sentit a aquesta recerca.

En primer lloc, vull agrair la participació i la disponibilitat dels centres maristes que han format part d'aquest estudi. Gràcies als equips directius, als equips de pastoral i al professorat de **Maristes Igualada, Maristas Champagnat de León, Maristas San José del Parque de Madrid** per obrir-me les portes de les vostres escoles i compartir una part de la vostra realitat educativa. Les entrevistes realitzades i les observacions a l'aula han estat una peça fonamental per entendre com el carisma marista es viu i es transmet en contextos diferents, i han fet possible que aquesta investigació tingués una mirada real i propera.

També vull expressar un agraïment molt especial a totes les persones que van fer possible la meva participació a **Marcha way**. Aquella experiència va ser molt més que una trobada; va representar una oportunitat única per descobrir la dimensió internacional del moviment marista i per compartir espais de reflexió, convivència i creixement amb joves i educadors de diferents territoris. Va ser allà on vaig prendre consciència de la riquesa que existeix dins d'una mateixa identitat marista i on va néixer la pregunta que, temps després, acabaria convertint-se en el fil conductor d'aquest Treball de Fi de Grau.

Finalment, m'agradaria dedicar unes paraules molt especials a la **Gisela**. Encara que avui ja no pugui llegir aquestes línies, la seva presència continua molt viva en el record de moltes persones i, especialment, en la meva trajectòria personal. Va ser una mestra marista excepcional, d'aquelles persones que eduquen molt més amb la seva manera de ser que amb les seves paraules. La seva proximitat, la seva capacitat d'acompanyar els alumnes, la seva manera de transmetre els valors maristes i la seva vocació educativa van deixar una empremta profunda en tots aquells que la van conèixer.

Quan jo era alumna, ella es va convertir en un referent sense saber-ho. Va ser una de les primeres persones que em va mostrar què significava educar des de la presència, l'estima i el compromís. Amb els anys, he entès que gran part del meu desig de dedicar-me a l'educació neix, precisament, de l'exemple que ella em va oferir. La Gisela representava molts dels valors que apareixen al llarg d'aquest treball: l'acompanyament, l'esperit de família, la senzillesa, la proximitat i la capacitat de veure cada infant com una persona única.

Per això, més enllà del seu valor acadèmic, aquest treball és també un petit homenatge a la seva figura i a tot allò que va significar per a mi. Si avui estudio educació i si he volgut aprofundir en la transmissió dels valors maristes, és en gran part gràcies a la petjada que va deixar en la meva vida. La seva manera d'educar continua sent, encara avui, un model i una inspiració.

ÍNDEX

1.INTRODUCCIÓ 9
2.OBJECTIUS 11
3.MARC TEÒRIC 12
3.1 EL MEDI SOCIAL A L'EDUCACIÓ INFANTIL 12
3.2 L'EDUCACIÓ EN VALORS 14
3.3 EL CARISMA MARISTA 15
3.3.1 HISTÒRIA MARISTA I AL TERRITORI ESPANYOL 15
3.3.2 PRINCIPIS MARISTA 16
4.METODOLOGIA DE RECERCA 19
4.1 RECOLLIDA DE DADES 19
4.1.1 SELECCIÓ DE CENTRES 19
4.1.2 ENTREVISTES 20
4.1.3 OBSERVACIONS A LES AULES 20
4.2 MARISTES AL TERRITORI ESPANYOL 21
4.2.1 MARISTES IGUALADA - IGUALADA 21
4.2.2 MARISTAS SAN JOSÉ DEL PARQUE- MADRID 21
4.3.3 MARISTAS CHAMPAGNAT - LEÓN 21
5.DISCUSSIÓ DELS RESULTATS 22
5.1 PROCÉS D'ANÀLISI 22
5.2 EL CARISMA MARISTA 23
5.3 INFLUÈNCIA DEL CONTEXT SOCIAL I TERRITORIAL 25
5.4 LA TRANSMISSIÓ DE VALORS 27
5.5 COMPARATIVA DE CENTRES 29
5.6 CONTRAST D'HIPÒTESIS 31
Hipòtesi 1: El medi social és comprès i treballat de manera diferenciada segons el context territorial 31
Hipòtesi 2: L'educació en valors segueix un mateix marc general, però la seva aplicació varia segons les necessitats socials del territori 31
Hipòtesi 3: Els valors maristes es mantenen com a eix central, però la seva vivència i transmissió presenta diferències segons el territori 32
Hipòtesi 4: Les pràctiques d'educació en el medi social i en valors reflecteixen la combinació entre el carisma marista i les particularitats culturals locals 32
5.7 CONCLUSIONS FINALS 33
6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES 35
7.ANNEXOS 39
7.1 MODEL ECOLÒGIC DE BRONFENBRENNER 39
7.2 MAPA MARISTA EUROPA 41

7.3 LES 3 VIOLETES....42
7.4 GUIÓ ENTREVISTES PROFESSORAT 0-6....44
7.5 GUIÓ ENTREVISTES PASTORAL/EQUIP DIRECTIU....46
7.6 GRAELLA D'OBSERVACIÓ....48
7.7 ENTREVISTES MARISTAS SAN JOSÉ DEL PARQUE (MADRID)....51
7.7.1 ENTREVISTA COORDINACIÓ INFANTIL....51
7.7.2 ENTREVISTA PROFESSORAT INFANTIL....54
7.7.3 ENTREVISTA COORDINACIÓ PASTORAL....57
7.8 ENTREVISTES MARISTES IGUALADA....60
7.8.1 ENTREVISTA PROFESSORAT INFANTIL....60
7.8.2 ENTREVISTA COORDINACIÓ PASTORAL....62
7.9 OBSERVACIONS MARISTES IGUALADA....66
7.9.1 OBSERVACIÓ AULA I3....66
7.9.2 OBSERVACIÓ AULA I4....69
7.9.3 OBSERVACIÓ AULA I5....72
7.9.4 OBSERVACIÓ REUNIÓ PEDAGÒGICA INF-PRIM....74
7.10 ENTREVISTES MARISTES CHAMPAGNAT - LEÓN....75
7.10.1 ENTREVISTA SOCIAL/EQUIP DIRECTIU....75
7.11 GRAELLA COMPARATIVA DE CENTRES....78
7.12 FIEM....79
7.13 PROJECTE SOCIAL - CASA DE TODOS....80
7.14 CERTIFICAT CURSET TFG....81

1.INTRODUCCIÓ

L'educació infantil és un moment essencial en la vida dels infants: un temps d'intens descobriment, de primeres relacions i de construcció d'identitats. En aquests primers anys, els nens i les nenes no només aprenen coneixements bàsics, sinó que s'endinsen en el funcionament del món social que els envolta. Comprendre el medi significa observar, interpretar i conviure amb els altres, aprendre a formar part d'un grup i desenvolupar les primeres competències socials i emocionals.

Dins d'aquest procés, l'educació en valors adquireix un paper central. Més enllà de les rutines i els aprenentatges formals, els infants reben missatges constants sobre convivència, respecte, cooperació i solidaritat. Les escoles, com a espais de socialització privilegiats, transmeten no sols coneixements, sinó també valors vinculats al seu projecte educatiu i a la seva identitat institucional. Aquest treball se situa en la intersecció entre medi social i educació en valors, centrant-se en com aquests elements es viuen i s'ensenyen en els centres maristes d'arreu d'Espanya.

La necessitat d'entendre com s'educa el medi social i en valors en la primera infància és cada vegada més evident en un món plural, divers i en constant transformació. Les escoles han d'ajudar els infants a situar-se en aquesta realitat complexa, oferint-los referents que facilitin la convivència i el compromís social. A més, en un context on els projectes educatius institucionals tenen un pes important, és rellevant analitzar com aquests valors s'adapten a diferents entorns i realitats culturals.

La motivació d'aquest treball neix d'una experiència vivencial especialment significativa. Durant l'estiu vaig participar en una trobada marista amb joves educadors de diferents parts del món; principalment del territori espanyol. Aquells dies compartint històries, experiències i reflexions em van permetre prendre consciència profunda de la riquesa del moviment marista. Tots compartíem uns mateixos valors, però cadascú els vivia i els explicava de manera diferent segons el seu context i la seva cultura.

Aquesta constatació, em va despertar l'interès per investigar fins a quin punt el medi social i el territori influeixen en la manera com els centres maristes entenen i transmeten els seus valors. Aquest treball, per tant, parteix d'un compromís personal i professional amb l'educació en valors i amb la comprensió de la infància com una etapa essencial per construir ciutadania i comunitat.

Les escoles maristes tot i compartir un mateix carisma i un conjunt de valors fonamentals, estan distribuïdes per territoris molt diversos, cadascun amb les seves pròpies dinàmiques socials i culturals. Això genera un equilibri fascinant entre identitat comuna i adaptació local, que permet explorar de quina manera els valors institucionals es viuen, es transmeten i es transformen segons el context.

Els maristes van ser fundats per Marcel·lí Champagnat al segle XIX, amb la voluntat d'oferir una educació propera, senzilla i transformadora, especialment destinada als infants i joves més vulnerables. El seu projecte educatiu, basat en valors com la senzillesa, la presència, l'esperit de família, la solidaritat i la interioritat, ha travessat les fronteres i ha consolidat una xarxa educativa present arreu del món.

A Espanya, aquesta presència es tradueix en escoles que comparteixen una mateixa identitat però que conviuen amb realitats molt diferents: entorns urbans, rurals, multiculturalitat diversa i maneres pròpies de relacionar-se amb la comunitat. Aquesta pluralitat fa que el projecte marista sigui ideal per estudiar com els valors institucionals es transformen, s'adapten i es concreten en pràctiques educatives diverses.

Davant d'aquesta realitat, la pregunta principal que guia aquesta investigació és: **com influeix el context social i territorial en la transmissió dels valors maristes a l'etapa d'Educació Infantil?**

Abans d'endinsar-me en l'anàlisi del medi social, l'educació en valors i la identitat marista en diferents territoris, considero necessari formular un primer conjunt d'hipòtesis que orienten el rumb del treball. Aquestes hipòtesis donen pas al marc teòric i sorgeixen de les meves experiències personals dins del moviment marista. Les hipòtesis següents serveixen per delimitar què vull observar, què espero trobar i quines preguntes guiaran la recerca.

- **Hipòtesi 1**: El medi social és comprès i treballat de manera diferenciada segons el context territorial.
- **Hipòtesi 2:** L'educació en valors segueix un mateix marc general, però la seva aplicació varia segons les necessitats socials del territori.
- **Hipòtesi 3**: Els valors maristes es mantenen com a eix central, però la seva vivència i transmissió presenta diferències segons el territori.
- **Hipòtesi 4:** Les pràctiques d'educació en el medi social i en valors reflecteixen la combinació entre el carisma marista i les particularitats culturals locals.

Aquest TFG s'organitza en diversos apartats. En primer lloc, el marc teòric revisa els conceptes de medi social, socialització i educació en valors, així com les bases del projecte marista. A continuació, es presenta la metodologia escollida, basada en l'anàlisi documental, l'observació i diverses entrevistes. Posteriorment, s'exposen i es discuteixen els resultats obtinguts. Finalment, el treball es tanca amb una reflexió global i amb possibles línies futures de recerca.

2.OBJECTIUS

Aquest treball busca aprofundir en la relació entre el medi social, l'educació en valors i la manera com aquests elements són treballats en les escoles maristes d'arreu del territori espanyol. Aquest estudi pretén comprendre fins a quin punt el carisma marista es manté coherent en tots els centres i, al mateix temps, com s'adapta a les particularitats de cada comunitat. Per donar resposta a aquesta qüestió, es planteja un objectiu general i un conjunt d'objectius específics que orienten tant la revisió teòrica com la recerca empírica posterior.

Amb aquesta finalitat, es planteja un objectiu general que orienta el conjunt del treball, acompanyat d'un seguit d'objectius específics que guien tant el desenvolupament del marc teòric com la recerca empírica posterior: **analitzar com es treballa el medi social i l'educació en valors a les escoles maristes de diferents territoris de l'Estat espanyol, i com el context social i cultural influeix en la interpretació i transmissió del carisma i els valors maristes en l'etapa d'Educació Infantil.**

Per assolir aquest objectiu general, es proposen els següents objectius específics:

- **Descriure què significa treballar el medi social a l'Educació Infantil,** identificant les competències socials essencials que es desenvolupen en aquestes edats i analitzant la importància d'aprendre a comprendre l'entorn proper.
- **Analitzar els principals models pedagògics d'educació en valors** i reflexionar sobre la seva rellevància en les primeres etapes educatives, així com sobre la manera com es concreten en les pràctiques quotidianes de les escoles.
- **Examinar com el context social i cultural condiciona les pràctiques educatives** en relació amb el medi social i amb l'educació en valors als centres maristes, observant com la realitat de cada territori influeix en la seva aplicació.
- **Identificar els valors centrals del carisma marista** i estudiar com són transmesos en diferents escoles maristes de l'Estat espanyol, considerant la seva coherència amb el projecte educatiu institucional.
- **Comparar similituds i diferències en la vivència i aplicació dels valors maristes** entre diversos centres, tot analitzant de quina manera aquestes pràctiques s'adapten a les necessitats i característiques locals.
- **Relacionar les pràctiques educatives observades amb el marc institucional marista,** per valorar fins a quin punt hi ha coherència entre el projecte global i la seva implementació quotidiana en cada territori.

3.MARC TEÒRIC

3.1 EL MEDI SOCIAL A L'EDUCACIÓ INFANTIL

El medi social és un dels pilars fonamentals en el desenvolupament integral dels infants d'entre 0 i 6 anys. Aquesta etapa es caracteritza per una **extrema plasticitat cerebral, emocional i cognitiva,** de manera que tot allò que envolta l'infant —relacions, rutines, interaccions i experiències quotidianes— influeix directament en la seva manera de percebre, comprendre i integrar la realitat. L'infant construeix la seva visió del món a partir del que viu i observa, i per això el medi social esdevé un agent educatiu tan rellevant com l'escola o les experiències d'aprenentatge formals. En aquest procés inicial, és important recordar que **aprenem fonamentalment a través de la interacció social**, i que són aquestes primeres vivències compartides les que donen forma als fonaments del desenvolupament humà.

Aquesta mirada coincideix amb el **model ecològic de Bronfenbrenner**[1] **(1987**), que defensa que el desenvolupament es produeix a partir de la interacció constant entre l'infant i els diversos sistemes que conformen el seu entorn. Segons aquest autor, la família, l'escola, la comunitat i el context cultural formen un **ecosistema interconnectat** que influeix directament en les oportunitats i limitacions que envolten l'infant. Comprendre l'infant dins d'aquest sistema ecològic ajuda a valorar la importància del medi social i cultural com a part del seu propi procés de creixement i no com un element extern.

L'entorn familiar és el primer context de socialització i té un pes determinant en els primers anys de vida. La família ofereix **seguretat afectiva**, rutines, normes i models de relació que marquen la manera com l'infant s'enfronta a les emocions, a les frustracions i a les situacions de convivència quotidiana. A mesura que creix, l'infant interioritza maneres de relacionar-se, de comunicar-se i de resoldre conflictes que posteriorment traslladarà a l'escola i a altres àmbits socials.

Aquest paper central de la interacció també és fonamental a la **teoria sociocultural de Barbara Rogoff (1982)**, que destaca que els infants aprenen participant activament en les activitats culturals de la seva comunitat. Segons aquesta autora, els infants construeixen coneixement a través de la **participació guiada**, és a dir, observant, imitant i col·laborant amb adults i iguals. Així doncs, la cultura i la comunitat no només contextualitzen l'aprenentatge, sinó que en són motors essencials, especialment en les primeres experiències de joc, conversa i exploració espontània.

[1] Informació detallada del Model Ecològic de Bronfenbrenner. Annex 1

El medi cultural, per tant, juga un paper cabdal en el desenvolupament entre els 0 i els 6 anys. Les tradicions, les formes d'expressió, la llengua, la manera d'entendre el temps i els rols socials, així com els valors considerats importants a la comunitat, ofereixen un marc simbòlic que dona sentit a les experiències quotidianes. Les diferències culturals, lluny de generar distàncies, poden convertir-se en una oportunitat per treballar la diversitat, ampliar la mirada i afavorir una identitat oberta i flexible.

L'entorn social —les relacions amb altres infants, amb el professorat i amb membres de la comunitat— contribueix al desenvolupament cognitiu, emocional i social. Les interaccions amb iguals permeten desenvolupar habilitats com **compartir, cooperar, negociar i empatitzar.** A través del joc i de les rutines escolars, els infants aprenen a esperar el torn, a comunicar necessitats, a reconèixer emocions pròpies i alienes, i establir relacions de confiança. Aquestes primeres competències socials són la base del que més endavant serà la convivència democràtica i la participació activa en entorns més complexos.

Igualment, el medi social influeix en el desenvolupament lingüístic i cognitiu. La qualitat del llenguatge que rep l'infant, la riquesa de les converses, les preguntes que se li plantegen i la manera com se'l convida a explorar i pensar condicionen el seu desenvolupament intel·lectual. Un entorn ric, estimulant i que promogui l'aprenentatge significatiu afavoreix el **pensament crític** i la curiositat natural dels infants.

Malgrat aquesta importància evident, diversos estudis destaquen que **les Ciències Socials han quedat en un segon pla en l'Educació Infantil**, prioritzant-se les capacitats lectoescriptores i logicomatemàtiques. Aquesta tendència ha provocat carències significatives i ha afectat negativament la innovació i la investigació en aquest àmbit. Morales Hernández i López Martínez (2022) remarquen que:

> "Las ciencias sociales no solo tienen que ver con temas relacionados con la geografía o con la historia, es una asignatura de mucha importancia en las aulas de educación infantil debido a que en estas primeras etapas los niños y niñas van construyendo sus aprendizajes y van aprendiendo a observar sobre el mundo que les rodea, a darle valor a aspectos relacionados con su entorno, cómo es la sociedad en la que viven, la cultura, a ser conscientes de su patrimonio y a que sean personas críticas y activas".

En aquesta línia, es pot afirmar que sovint no som conscients que, fins i tot de manera inconscient**, ja estem treballant les Ciències Socials a l'aula**. El simple fet de situar-nos en un espai i un temps, d'interpretar rutines de convivència o d'explorar l'entorn immediat, ja suposa una aproximació natural al pensament social. Treballar-les des d'edats tempranes és fonamental per construir una educació integral que ajudi l'infant a entendre's a si mateix, als altres i al món que habita.

3.2 L'EDUCACIÓ EN VALORS

L'educació en valors és una dimensió essencial del procés educatiu, especialment en la primera infància. En aquesta etapa, els infants construeixen les primeres bases del seu comportament moral i social, i comencen a diferenciar el que és just del que no ho és, allò que afavoreix la convivència del que la dificulta. Educar en valors significa, per tant, acompanyar els infants perquè desenvolupin habilitats i actituds que els permetin conviure de manera respectuosa i responsable, alhora que construeixen una identitat personal coherent i sensible envers els altres.

A més, és important establir una connexió directa amb el que hem treballat a l'apartat anterior sobre **el medi social**. Si en el punt anterior destacàvem que els infants aprenen a **observar, comprendre i interpretar el món que els envolta**, l'educació en valors representa el pas següent: aprendre a **posicionar-s'hi** i a participar-hi des d'una mirada respectuosa, crítica i compromesa. El coneixement social i l'educació en valors formen, així, un binomi inseparable: no es pot comprendre el medi sense aprendre a conviure-hi, ni es pot educar en valors sense situar-los en un context social concret. En aquest sentit, l'aula d'educació infantil es converteix en un **espai de convivència real**, on els infants experimenten que les seves accions tenen efectes sobre els altres i sobre l'entorn.

En aquesta línea, **Buxarrais (2003)** afirma que "educar en valores significa encontrar espacios de reflexión tanto individual como colectiva, para que el alumnado sea capaz de elaborar de forma racional y autónoma los principios del valor". Aquesta idea subratlla que l'educació en valors no consisteix simplement en transmetre normes, sinó en crear oportunitats perquè els infants **reflexionin**, **interpretin** i **construeixin significats** sobre allò que és important per a la convivència, i tot i que la reflexió adopti formes senzilles i quotidianes, aquests primers passos són fonamentals per desenvolupar un pensament moral autònom.

És important dir que l'educació en valors **no és una responsabilitat exclusiva de l'escola**, sinó una tasca compartida per totes les persones que formen part de la societat i l'entorn proper de l'infant. L'escola, però, aporta un element distintiu: la **intencionalitat pedagògica** i la possibilitat de generar espais explícits de reflexió, convivència i aprenentatge moral. Així com de determinar **quins valors** s'han d'ensenyar i **com** s'han de transmetre, que han de consensuar-se i quedar reflectits en el Projecte Educatiu de Centre i en les programacions didàctiques.

Cal insistir que l'educació en valors **impregna tota la vida del centre**: com es resolen els conflictes, què es prioritza en les rutines, quin llenguatge s'utilitza, com s'organitzen els espais, quines actituds modelen els docents... Tots aquests elements configuren un clima moral que els infants interioritzen de manera natural. Per això és essencial que el centre

mantingui coherència entre allò que diu i allò que fa: els infants aprenen principalment **observant**.

També és essencial la dimensió emocional. Desenvolupar competències **emocionals** és indispensable perquè els infants puguin construir relacions respectuoses. L'empatia, en particular, és clau per entendre que els altres tenen sentiments i drets que mereixen ser reconeguts i respectats.

Finalment, l'educació en valors ha d'estar connectada amb la realitat contemporània: una societat global, diversa i en canvi constant. Educar en valors significa preparar els infants perquè **respectin la pluralitat**, **defensin la igualtat de drets** i entenguin que totes les persones mereixen la mateixa dignitat. Aquesta mirada inclusiva i l'aprenentatge d'habilitats socials des de ben petits formen la base d'una futura ciutadania crítica, activa i compromesa.

En definitiva, l'educació en valors té una **doble funció: personal i social**. A nivell personal, ajuda l'infant a construir una identitat equilibrada, responsable i empàtica. A nivell social, contribueix a formar persones capaces de cooperar, conviure amb respecte i participar de manera activa en la comunitat. En l'etapa 0-6, aquest procés es fonamenta en el joc, la convivència i l'acompanyament afectiu, elements que permeten establir les bases d'una societat més justa, cohesionada i solidària.

3.3 EL CARISMA MARISTA

El carisma marista no es tracta únicament d'un estil educatiu, sinó d'una manera d'entendre la persona, la societat i l'educació des d'una mirada cristiana inspirada en l'Evangeli i en la figura de Maria.

3.3.1 HISTÒRIA MARISTA I AL TERRITORI ESPANYOL

L'origen del moviment marista es remunta a principis del segle XIX amb la figura de **Marcel·lí Champagnat**, fundador de l'Institut dels Germans Maristes el 1817 a La Valla-en-Gier (França). Champagnat, sacerdot de la diòcesi de Lió, va viure en un context marcat per les conseqüències socials de la Revolució Francesa, amb una forta desestructuració educativa i religiosa, especialment en zones rurals. Davant aquesta realitat, va percebre la **necessitat urgent d'oferir educació cristiana** als infants i joves més vulnerables. Convençut que l'educació era una eina de transformació social i religiosa, va fundar una congregació dedicada principalment a l'ensenyament, sota la protecció de Maria.

L'expansió marista va ser progressiva al llarg del segle XIX, primer a França i posteriorment a altres països europeus i continents. L'arribada a Espanya es produeix el 1886, amb l'establiment dels primers germans a Girona; Catalunya esdevé així el punt d'entrada.

Durant el primer terç del segle XX, la presència marista a Espanya experimenta un creixement notable, amb la fundació de nombroses escoles. No obstant això, la Guerra Civil espanyola (1936-1939) va suposar un període de gran dificultat, amb la persecució religiosa i la pèrdua de nombrosos germans maristes. Malgrat aquest context advers, l'obra educativa es va reorganitzar posteriorment i va continuar expandint-se durant la segona meitat del segle XX, adaptant-se als canvis legislatius i pedagògics.

Actualment, Maristes s'estructura en **quatre províncies i un districte**[2], cadascuna amb una organització pròpia però compartint la mateixa identitat i missió:

- **Província Marista L'Hermitage:** Comprèn els territoris de Catalunya, Hongria, França, Grècia, Argelia. Té un total de 26 centres educatius, 19 obres socials, 34 comunitats de germans, 9 fraternitats i diferents cases de trobades.
    - ➢ **Districte Europa Centre-Oest:** Forma part de la província. Comprèn els territoris d'Alemanya, Bèlgica, Irlanda, Països Baixos i Escòcia. Té un total 13 centres educatius, 9 obres socials, 13 comunitats de germans, 4 fraternitats, 7 projectes Maristas i diversa cases de trobades i albergs.
- **Província Marista Ibérica:** Comprèn els territoris del País Basc, Aragó, La Rioja, Navarra, Castella-La Manxa, Madrid i Romania. Té un total de 14 centres educatius, 1 centre universitari, 7 obres socials, 20 comunitats de germans, 10 fraternitats i diverses cases de trobades.
- **Província Marista Mediterránea:** Integra les comunitats d'Andalusia, Múrcia, València, Extremadura, Itàlia, Líban i Síria. Té un total de 18 centres educatius, 25 obres social, 23 comunitats de germans, 22 fraternitats i diferents cases de trobades i albergs.
- **Província Marista Compostela:** Inclou Galícia, Astúries, Castella i Lleó, Portugal i Hondures. Gestiona 17 centres educatius, 2 centres majors, 8 obres socials, 23 comunitats de germans, 3 fraternitats i diverses cases de trobada i albergs.

3.3.2 PRINCIPIS MARISTA

Un dels símbols més representatius del carisma marista són les **tres violetes**[3], que sintetitzen les actituds fonamentals que han de caracteritzar l'educador i la comunitat marista. Aquestes tres violetes representen:

- **Humilitat**
- **Senzillesa**
- **Modèstia**

[2] Mapa detallat de les províncies a Europa. Annex 2
[3] Història detallada del simbolisme de les violetes. Annex 3

Tal com es destaca en el document *Rere les petjades de Marcel·lí Champagnat* (2023), el secret de Marcel·lí com a educador es trobava precisament en la **senzillesa** i la **modèstia** que mostrava en la seva relació amb els joves, així com en la confiança profunda que dipositava en ells. Aquesta actitud no només definia el seu estil personal, sinó que esdevingué la base d'un sistema educatiu propi.

Amb els primers joves, Marcel·lí va elaborar i perfeccionar un sistema de valors educatius inspirat en María, educadora de Jesús de Natzaret (*Rere les petjades de Marcel·lí Champagnat*, 2023). Així, la pedagogia marista no es limita a una metodologia concreta, sinó que parteix d'una espiritualitat que configura la manera de viure, d'acompanyar i d'educar. En aquest sentit, l'espiritualitat marista impregna tota la missió educativa i inspira el caminar quotidià de la comunitat, seguint l'exemple de Marcel·lí i dels seus primers seguidors.

Els principis maristes compartits arreu del món es concreten en una sèrie de valors fonamentals que defineixen la identitat del moviment educatiu:

- **Presència**: L'educador marista acompanya des de la proximitat, establint relacions basades en la confiança i l'escolta. La presència implica estar atent a les necessitats de l'alumnat, especialment dels més vulnerables.
- **Esperit de família**: Es promou un ambient educatiu acollidor, on cada persona se senti valorada i reconeguda. Aquest clima facilita la transmissió de valors com el respecte i la solidaritat.
- **Amor al treball**: Es fomenta l'esforç, la responsabilitat i la constància, entenent l'educació com un procés de creixement personal i acadèmic.
- **Solidaritat i compromís social**: El projecte marista aspira a formar persones sensibles a les desigualtats i compromeses amb la transformació social.
- **Espiritualitat mariana**: Inspirada en la figura de Maria, promou una actitud d'acollida, servei i confiança.

El nucli de la missió de Marcel·lí Champagnat era "donar a conèixer Jesucrist i fer-lo estimar" (*Rere les petjades de Marcel·lí Champagnat*, 2023). Aquesta expressió sintetitza l'horitzó evangelitzador del projecte marista, on l'educació i la fe es troben íntimament vinculades. En coherència amb aquesta missió, s'afirma que:

> "L'amor és el nucli de la missió de Déu com s'exemplifica en la vida i l'ensenyament. Missió que va ser confiada a Marcel·lí en el passat i ara a nosaltres" (*Rere les petjades de Marcel·lí Champagnat*, 2023).

Els nens	“Per educar els infants, cal estimar-los. I estimar-los a tots igual”
Els més necessitats	“Cuideu amb especial atenció els infants pobres, els més ignorats i els més limitats”
L’educació	“L’esperit d’una escola marista és l’esperit de família”
Maria, la Bona Mare	“Tot a Jesús per Maria tot a Maria per a Jesús”
Jesús	“Donar a conèixer Jesucrist i fer-lo estimar”
Els germans	“El més gran desig del meu cors és que us estimeu els uns als altres. Que es pugui dir dels germans com dels primers cristians: “mireu com s’estimen”.

Figura 1. *El llegat de Marcel·lí Champagnat*, s.f, secció Som Maristes - Marcel·lí Champagnat

La figura de Maria ocupa un lloc central en aquesta espiritualitat. Maria és presentada com a inspiració dels educadors maristes, tal com ho va ser per a Marcel·lí. El seu estil es caracteritza per la proximitat, l’acollida i la tendresa. En aquesta línia, des de *Voces Maristas* (2022) es destaca que l’estil de Maria se centra en la vulnerabilitat, el propòsit i la tendresa, entenent el lideratge i l’acompanyament des d’una actitud oberta i compassiva. Tal com s’hi expressa:

> “Liderar al estilo de María es hacerlo desde la vulnerabilidad que supone dejarnos tocar por la realidad, por las personas, y atrevernos a decir "sí". Ello nos permite desarrollar el coraje de vivir con un propósito y hacer ese viaje hacia lo esencial de la vida. Ahí, en lo esencial encontramos la compasión, la ternura y la interconexión” (*Voces Maristas*, 2022).

Així, el carisma marista no es redueix a un conjunt de principis teòrics, sinó que es concreta en una manera específica d’estar presents, d’acompanyar i de construir comunitat educativa des de la senzillesa, l’amor i la confiança.

4.METODOLOGIA DE RECERCA

Aquest treball adopta una metodologia qualitativa amb l'objectiu d'analitzar com el context social i territorial pot influir en la transmissió dels valors maristes a l'etapa d'Educació Infantil (0-6). Atès que el carisma marista es concreta en realitats educatives diverses, s'ha considerat pertinent realitzar una aproximació interpretativa que permeti comprendre les percepcions, pràctiques i adaptacions dels diferents agents educatius.

La recerca se centra en diversos centres maristes del territori espanyol, situats en contextos geogràfics i socioeconòmics diferents. Aquesta diversitat territorial permet analitzar si la vivència i transmissió d'uns mateixos valors presenta matisos segons l'entorn.

4.1 RECOLLIDA DE DADES

4.1.1 SELECCIÓ DE CENTRES

Els centres seleccionats pertanyen a diferents províncies maristes i presenten característiques diverses pel que fa a la dimensió del centre, el context sociocultural de les famílies, la realitat del barri i la presència de diversitat cultural o religiosa. Aquesta varietat ha estat especialment rellevant per donar resposta a la **pregunta principal del treball** i contrastar les hipòtesis plantejades.

Inicialment, la intenció de la recerca era contactar amb un nombre més ampli de centres maristes del territori espanyol per obtenir una mostra encara més diversa. No obstant això, cal tenir en compte que la participació en aquest estudi ha estat **totalment voluntària** i que, en tractar-se de centres concertats de titularitat privada, en alguns casos el contacte amb els equips directius o la disponibilitat per participar ha resultat més complexa. Aquest fet ha condicionat parcialment la mostra final de centres participants.

El contacte amb els centres s'ha establert principalment a través de correu electrònic i contactes personals vinculats al moviment marista. En una primera fase, es va presentar la temàtica del treball i els objectius de la recerca als equips directius i de pastoral dels centres. Posteriorment, es van concretar les entrevistes amb professorat de l'etapa d'Educació Infantil i membres dels equips de pastoral o direcció.

La participació dels centres ha estat voluntària i totes les entrevistes s'han realitzat garantint la **confidencialitat de les aportacions** i el respecte cap als participants. Aquest procés ha facilitat obtenir una visió àmplia i diversa sobre la transmissió dels valors maristes en diferents contextos educatius del territori espanyol.

4.1.2 ENTREVISTES

Les entrevistes constitueixen l'eix central de la recerca, ja que permeten accedir a la percepció subjectiva del professorat d'Educació Infantil (0-6) i del personal de l'equip de pastoral dels diferents centres. S'ha optat per uns models d'entrevistes semiestructurades, que combina preguntes comunes a tots els participants amb espais oberts per aprofundir en experiències concretes. Ambdós models comparteixen un nucli comú orientat a la identitat i transmissió dels valors, però incorporen blocs específics segons el rol del participant.

Aquesta modalitat facilita la comparació entre centres, alhora que permet captar els matisos propis de cada realitat territorial. Les entrevistes busquen analitzar especialment la relació entre context social i transmissió del carisma marista.

L'estructura de les entrevistes s'ha organitzat en dos guions diferenciats segons el perfil de les persones participants: **professorat de l'etapa 0-6 anys**[4] i membres de **l'equip pastoral o directiu**[5], però s'ha adequat al context de cada entrevista, sense perdre l'eix central d'aquestes.

4.1.3 OBSERVACIONS A LES AULES

A més de les entrevistes, la recollida de dades s'ha complementat amb observacions directes a les aules d'Educació Infantil (0-6 anys) d'alguns centres participants. Aquesta tècnica ha permès analitzar de manera contextualitzada com es concreta la identitat i els valors maristes en la pràctica educativa quotidiana.

Les observacions s'han realitzat en situacions ordinàries de l'aula (moments de joc, activitats dirigides, rutines, celebracions o espais de convivència), amb la finalitat de captar la dinàmica real del centre i la interacció entre docents i infants. L'objectiu no ha estat avaluar la tasca docent, sinó identificar evidències relacionades amb el clima d'aula, les relacions, la transmissió de valors, la presència de l'esperit de família i la dimensió pastoral en aquestes edats.

Per sistematitzar la recollida d'informació, s'ha utilitzat una **graella d'observació**[6] estructurada en diferents blocs (clima relacional, transmissió de valors, pràctiques educatives, dimensió espiritual i context social), que ha permès registrar tant indicadors concrets com anotacions qualitatives rellevants. Aquesta eina ha facilitat posteriorment l'anàlisi comparativa entre centres i la triangulació amb les dades obtingudes a través de les entrevistes.

---

[4] Esquelet detallat amb preguntes. Annex 4
[5] Esquelet detallat de preguntes. Annex 5
[6] Graella d'observació. Annex 6

4.2 MARISTES AL TERRITORI ESPANYOL

4.2.1 MARISTES IGUALADA - IGUALADA[7]

El centre Maristes Igualada està situat a la ciutat d'Igualada, a la comarca de l'Anoia (Catalunya). És un centre concertat que escolaritza alumnat des de l'etapa d'Educació Infantil fins a etapes posteriors, amb un volum d'alumnat moderat, rodant els 800 alumnes.

El barri on es troba presenta un context sociocultural divers, amb presència de famílies de diferents perfils socioeconòmics. Aquest entorn aporta una certa heterogeneïtat que pot influir en la manera de viure i treballar els valors a l'aula, així com en la relació amb les famílies i la comunitat.

4.2.2 MARISTAS SAN JOSÉ DEL PARQUE- MADRID[8]

El centre Maristas San José del Parque es troba a la ciutat de Madrid, concretament en una zona residencial de nivell socioeconòmic mitjà-alt. Es tracta d'un centre educatiu **privat** que ofereix ensenyament des de les primeres etapes fins a nivells superiors, acollint un volum ampli d'alumnat, aproximadament uns 1300 alumnes.

El seu entorn es caracteritza per una certa estabilitat social i familiar, amb una presència significativa de famílies implicades en la vida escolar. Aquest context pot afavorir una continuïtat en la transmissió dels valors educatius, així com una relació estreta entre escola i família.

4.3.3 MARISTAS CHAMPAGNAT - LEÓN[9]

El centre Colegio Maristas Champagnat León és una escola **concertada** situada a la ciutat de Lleó, que ofereix educació des de l'etapa d'Infantil fins a l'ESO. Es tracta d'un centre de dimensions relativament reduïdes, amb aproximadament uns **200 alumnes**. Aquesta dimensió permet establir relacions més individualitzades entre alumnat, famílies i professorat, generant un ambient de confiança i comunitat molt marcat.

L'escola es troba al barri del **Crucero-Pinilla**, una zona de caràcter popular i divers de la ciutat de Lleó. És un entorn amb una notable **pluralitat cultural i social**, on conviuen famílies de diferents orígens i realitats socioeconòmiques. El context del barri converteix el centre en un espai educatiu especialment sensible a la dimensió social i comunitària de l'educació, adaptant el carisma marista a una realitat propera, multicultural i diversa.

---

[7] Entrevistes Maristes Igualada Annex 8
[8] Entrevistes Maristas San José del Parque Annex 7
[9] Entrevistes Maristas Champagnat. Annex 10

5.DISCUSSIÓ DELS RESULTATS

5.1 PROCÉS D'ANÀLISI

L'anàlisi dels resultats d'aquest treball s'ha desenvolupat a partir de la informació recollida mitjançant **entrevistes semiestructurades** realitzades a professorat d'Educació Infantil i membres dels equips de pastoral o direcció de diferents centres maristes del territori espanyol, així com de les **observacions efectuades dins les aules** de l'etapa 0-6. Aquesta combinació de tècniques ha permès obtenir una mirada àmplia sobre la transmissió dels valors maristes i sobre la influència que exerceix el context social i territorial en la pràctica educativa quotidiana.

L'objectiu principal de l'anàlisi no ha estat únicament identificar quins valors es treballen dins els centres, sinó comprendre **com aquests valors es viuen, s'adapten i es transmeten** en realitats educatives diferents. Per aquest motiu, la investigació s'ha centrat especialment en la comparació entre centres situats en contextos socials diversos, observant les similituds i diferències existents en aspectes com la pastoral, la relació amb les famílies, la convivència, la diversitat cultural o la manera d'entendre l'acompanyament dels infants.

Les entrevistes han permès conèixer les percepcions i experiències dels participants respecte a la identitat marista, els valors presents a les escoles i la relació entre el carisma institucional i les necessitats socials de cada entorn. Paral·lelament, les observacions a l'aula han ajudat a identificar com aquests principis es concreten en les relacions quotidianes, les rutines, el llenguatge dels docents i la manera d'acompanyar els infants. En aquest sentit, s'ha pogut observar que **molts dels valors maristes no es transmeten únicament de manera explícita, sinó sobretot a través de les actituds, la convivència i el modelatge dels adults**.

Durant el procés d'anàlisi ha aparegut de manera recurrent la idea que, tot i existir una **identitat marista comuna**, cada centre adapta determinats aspectes del projecte educatiu segons el context en què es troba. Factors com la realitat del barri, la situació socioeconòmica de les famílies, la diversitat cultural o les necessitats socials de l'alumnat influeixen en la manera de concretar els valors maristes i les pràctiques pastorals. Això reforça la idea plantejada al llarg del marc teòric: els processos educatius i la transmissió de valors es construeixen sempre dins un context social determinat.

Aquest plantejament connecta directament amb les aportacions de **Bronfenbrenner (1987)**, que destaca la influència dels diferents entorns socials en el desenvolupament de l'infant, i amb la teoria sociocultural de **Rogoff (1982)**, segons la qual l'aprenentatge es produeix principalment a través de la participació i la interacció social. Les dades recollides durant la investigació mostren que els infants aprenen els valors sobretot a través de les

relacions quotidianes, de les experiències compartides i de la participació activa dins la comunitat educativa.

A més, el procés d'anàlisi també ha permès observar que el carisma marista manté una gran coherència entre centres malgrat les diferències territorials. Conceptes com la **presència**, l'**acompanyament**, l'**esperit de família** o la **proximitat educativa** apareixen de manera constant en totes les entrevistes, convertint-se en elements comuns que defineixen la identitat marista independentment del territori. Tot i això, la manera de concretar aquests principis varia segons les necessitats i característiques de cada comunitat educativa.

Finalment, aquesta anàlisi ha evidenciat que la transmissió dels valors maristes no depèn únicament de les activitats pastorals o dels discursos institucionals, sinó també de la manera com els centres construeixen les relacions humanes, gestionen la diversitat i entenen l'educació com una experiència comunitària i transformadora.

5.2 EL CARISMA MARISTA

Un dels aspectes més presents durant el procés d'investigació ha estat la constatació que, malgrat les diferències territorials i socials entre centres, existeix una **identitat marista comuna molt marcada**. Tant les entrevistes realitzades al professorat com als equips de pastoral coincideixen en destacar que el carisma marista continua sent un element central dins la vida dels centres educatius, especialment a través de la manera d'entendre les relacions humanes, l'acompanyament dels infants i la construcció de comunitat.

Els resultats mostren que els valors maristes no es perceben únicament com un conjunt de principis teòrics, sinó com una manera concreta de viure i entendre l'educació. En aquest sentit, conceptes com la **presència**, l'**acompanyament**, la **proximitat**, l'**esperit de família** o l'**acollida** apareixen de manera recurrent en pràcticament totes les entrevistes. Aquesta coincidència evidencia que el carisma marista manté una línia comuna independentment del territori o del context social del centre.

Dins les aportacions del professorat, destaca especialment la idea de la **presència educativa** com a element definidor de la identitat marista. Durant una reunió pedagògica observada a Maristes Igualada, diferents docents van definir el centre a partir de paraules com "acompanyament", "presència" o "proximitat", relacionant directament el carisma amb la manera de relacionar-se amb els infants i les famílies. Una docent afirmava que "el més important és que els infants se sentin vistos i acompanyats", mentre que altres relacionaven directament la identitat marista amb "estar presents de veritat en el dia a dia". Aquestes afirmacions reforcen la idea que els valors maristes es transmeten principalment a través de les relacions quotidianes i no únicament mitjançant activitats específiques o discursos institucionals.

Aquesta visió connecta directament amb els principis maristes desenvolupats en el marc teòric, especialment amb la idea que l'educació ha de construir-se des de la senzillesa, la proximitat i el respecte cap a l'infant. Les **tres violetes maristes** —humilitat, senzillesa i modèstia— continuen apareixent simbòlicament en la manera com els professionals defineixen el seu estil educatiu. Encara que molts docents no facin referència explícita al símbol, sí que expressen actituds clarament vinculades amb aquesta espiritualitat pedagògica.

Les entrevistes també mostren una gran coincidència a l'hora d'entendre l'escola com una **comunitat educativa i humana**, més enllà de la transmissió acadèmica. Tant professorat com equips directius remarquen que l'objectiu de l'educació marista no és únicament formar alumnes acadèmicament competents, sinó també persones capaces de conviure, respectar, participar i comprometre's socialment. Aquesta idea apareix especialment vinculada a la importància de l'educació emocional, la convivència i la relació propera amb les famílies.

Diverses entrevistes també destaquen que el sentiment de comunitat és un dels elements que més diferencien les escoles maristes. Alguns participants defineixen els centres com "una segona família" o remarquen que "l'alumnat se sent molt acollit". Aquesta idea connecta clarament amb una de les frases més representatives de Marcel·lí Champagnat: **"L'esperit d'una escola marista és l'esperit de família"**, un principi que continua molt present en la manera d'entendre la convivència i l'acompanyament dins les escoles.

Un altre element compartit entre centres és la voluntat de mantenir viu el carisma marista en contextos socials cada vegada més diversos i plurals. Diversos participants expliquen que actualment moltes famílies no escullen l'escola únicament pel seu component religiós, sinó també pels **valors humans i comunitaris** que representa el projecte marista. Això ha provocat que, en molts casos, la pastoral i la transmissió dels valors adoptin un llenguatge més obert, inclusiu i adaptat a realitats culturals diverses, sense perdre la identitat pròpia del moviment.

En algunes entrevistes també apareix la idea que el carisma marista es manté viu gràcies a la capacitat d'**adaptar-se als nous contextos socials**. Alguns membres dels equips pastorals expliquen que la pastoral actual "no pot funcionar igual que fa vint anys" i que cal trobar formes noves de transmetre els valors maristes a infants i famílies molt diverses. Aquesta adaptació, però, no es viu com una pèrdua d'identitat, sinó com una manera de continuar fent present el projecte marista dins la realitat actual.

Els resultats també permeten observar que la identitat marista es manté especialment viva gràcies a la importància que els centres donen a la **coherència educativa**. Tant a les entrevistes com a les observacions apareix constantment la idea que els infants aprenen sobretot a través del que veuen i viuen diàriament. Per aquest motiu, el modelatge del

docent, les relacions entre adults, la manera de gestionar els conflictes o el clima d'aula es converteixen en eines fonamentals de transmissió dels valors maristes.

En aquest sentit, les aportacions recollides durant la investigació reforcen la idea que el carisma marista no funciona com un model rígid o uniforme, sinó com una **identitat compartida flexible**, capaç d'adaptar-se als diferents territoris mantenint uns mateixos principis de base. Aquesta combinació entre continuïtat i adaptació és precisament un dels aspectes que més defineixen el projecte educatiu marista actual.

5.3 INFLUÈNCIA DEL CONTEXT SOCIAL I TERRITORIAL

Un dels aspectes que apareix amb més força durant l'anàlisi de les entrevistes és la idea que el **context social i territorial condiciona directament la manera de viure i transmetre els valors maristes**. Tot i que tots els centres comparteixen un mateix carisma i una mateixa base pedagògica, les necessitats de l'alumnat, la realitat de les famílies i les característiques socials de cada entorn provoquen adaptacions significatives en la pràctica educativa i pastoral.

Els resultats mostren que els centres situats en entorns amb una major diversitat cultural o amb realitats socials més complexes desenvolupen una pastoral més vinculada a l'**acollida**, la **inclusió** i l'**acompanyament personal**. En aquests contextos, els valors maristes es concreten especialment en la construcció de vincles, en la proximitat amb les famílies i en la resposta a necessitats socials molt presents dins la comunitat educativa. En canvi, en centres amb contextos més homogenis o amb una realitat socioeconòmica més estable, el treball dels valors tendeix a aparèixer d'una manera més integrada dins les dinàmiques ordinàries del centre, sense que la dimensió social tingui un paper tan visible.

Aquesta realitat es pot observar especialment en la manera com els centres entenen la relació amb les famílies. En diverses entrevistes, tant professorat com equips pastorals remarquen que l'escola marista actual no pot limitar-se únicament a la transmissió acadèmica, sinó que ha d'exercir també una funció d'**acompanyament comunitari i social**. Alguns participants expliquen que moltes famílies arriben a l'escola buscant "un espai segur", "proximitat" o "valors humans", fins i tot en casos on no existeix una vinculació religiosa directa amb el projecte marista.

La diversitat religiosa i cultural també apareix com un element central dins aquesta adaptació territorial. Diversos membres dels equips pastorals expliquen que actualment conviuen dins les aules infants de religions, cultures i realitats familiars molt diferents. Davant aquesta situació, la majoria de centres opten per una pastoral oberta i inclusiva, centrada principalment en els **valors universals** i en la convivència. En aquest sentit, alguns

entrevistats remarquen que “el missatge marista no exclou ningú” i que l’objectiu principal és “educar persones capaces de conviure i respectar-se”.

Aquesta idea connecta directament amb les aportacions teòriques de **Bronfenbrenner (1987)**, que defensa que el desenvolupament infantil està influït pels diferents sistemes socials que envolten l’infant. Els resultats de la investigació mostren clarament que l’escola no actua de manera aïllada, sinó que adapta les seves pràctiques segons la realitat del barri, les famílies i el context cultural del territori. Així mateix, també es relaciona amb la teoria sociocultural de **Rogoff (1982)**, ja que la transmissió dels valors es produeix principalment a través de la participació dins la comunitat i de les interaccions socials quotidianes.

Les entrevistes també evidencien que el context influeix en la manera de plantejar la pastoral escolar. Alguns equips expliquen que les activitats pastorals tradicionals han hagut d’adaptar-se progressivament a una realitat més plural i menys vinculada culturalment a la religió cristiana. Tot i això, els centres insisteixen que aquesta adaptació no implica perdre la identitat marista, sinó reformular-la perquè continuï sent significativa dins la societat actual.

En diversos casos, els participants remarquen que el carisma marista té precisament la capacitat de **transformar-se sense perdre la seva essència**. Aquesta flexibilitat apareix com una de les grans fortaleses del moviment marista, ja que permet mantenir uns mateixos valors de base —presència, senzillesa, solidaritat, esperit de família— adaptant-los a necessitats i realitats molt diferents. Això explica que escoles situades en contextos socials gairebé oposats continuïn identificant-se clarament amb una mateixa identitat educativa.

Un altre aspecte destacable és que les diferències territorials no es perceben com una dificultat, sinó com una oportunitat d’enriquiment dins la comunitat marista. Alguns participants expliquen que les trobades entre escoles o les formacions compartides permeten descobrir maneres diverses de viure els mateixos valors. Aquesta idea connecta directament amb l’origen personal d’aquest TFG, ja que la investigació neix precisament de la constatació que persones de territoris molt diferents comparteixen una mateixa identitat marista, però la viuen i l’expressen de maneres diverses segons el seu context.

Finalment, els resultats permeten afirmar que el context social no modifica els valors maristes essencials, però sí la manera com aquests es prioritzen, s’expliquen i es posen en pràctica. Així, mentre alguns centres donen més importància a la inclusió social o a l’acollida intercultural, altres posen més èmfasi en la participació familiar, la convivència o l’acompanyament emocional. Aquesta realitat confirma que el projecte marista manté una **identitat comuna**, però alhora es construeix constantment en diàleg amb el territori i amb les necessitats socials de cada comunitat educativa.

5.4 LA TRANSMISSIÓ DE VALORS

L'etapa d'Educació Infantil ocupa un lloc especialment rellevant dins la transmissió dels valors maristes. Tant les entrevistes com les observacions realitzades mostren que els primers anys de vida constitueixen un moment clau per al desenvolupament social, emocional i moral dels infants. En aquesta etapa, els valors no es treballen únicament de manera explícita, sinó sobretot a través de les experiències quotidianes, les relacions afectives i la convivència dins l'aula.

Els resultats obtinguts evidencien que el professorat d'Infantil entén la transmissió dels valors com una tasca integrada en totes les dinàmiques del dia a dia. Aspectes com les rutines, la resolució de conflictes, el joc compartit, el llenguatge utilitzat o la manera d'acompanyar emocionalment els infants es converteixen en espais constants d'aprenentatge social. En aquest sentit, diverses docents remarquen que "els infants aprenen sobretot del que veuen" o que "els valors no es poden explicar només amb paraules, s'han de viure".

Durant les observacions a l'aula es va poder identificar una presència molt clara de pràctiques relacionades amb el **respecte**, l'**acompanyament emocional**, la **cooperació** i l'**autonomia progressiva**. Les docents intervenien habitualment des del diàleg i la mediació, afavorint que els infants expressessin emocions, resolguessin petits conflictes i participessin activament en la vida del grup. Aquestes pràctiques connecten directament amb la idea marista de la **presència educativa**, basada en l'acompanyament proper i en la construcció de vincles afectius segurs.

Les entrevistes també mostren que el professorat considera imprescindible treballar els valors des de les primeres edats perquè és en aquesta etapa quan es construeixen moltes de les bases de la convivència i de la identitat personal. Diversos participants expliquen que a Infantil "tot és educació en valors", ja que qualsevol situació quotidiana es converteix en una oportunitat per aprendre a compartir, escoltar, esperar o respectar els altres. Aquesta mirada coincideix amb les aportacions del marc teòric sobre la importància del medi social en la primera infància i sobre el paper de la interacció social en el desenvolupament de l'infant.

En aquest sentit, les observacions reforcen clarament les idees de **Rogoff (1982)**, que defensa que els infants aprenen principalment a través de la participació guiada dins la comunitat. A les aules observades, els aprenentatges socials apareixen constantment vinculats a la convivència i a les relacions amb els adults i els iguals. L'infant no aprèn els valors de manera abstracta, sinó participant activament en situacions reals del dia a dia escolar.

De la mateixa manera, també es confirma la influència dels diferents contextos socials descrits per **Bronfenbrenner (1987)**. Les entrevistes evidencien que la realitat de les famílies, la diversitat cultural o les necessitats emocionals dels infants condicionen les pràctiques educatives del professorat. Això provoca que, encara que els centres comparteixin una mateixa identitat marista, la manera de treballar determinats valors variï segons les necessitats concretes de cada comunitat educativa.

Un altre aspecte molt present en les entrevistes és la importància del **modelatge docent**. Diverses participants expliquen que els infants interioritzen els valors principalment observant les actituds dels adults. Per aquest motiu, aspectes com el to de veu, la manera de resoldre conflictes, l'escolta activa o la relació entre mestres adquireixen una gran importància dins la transmissió del carisma marista. Aquesta idea apareix reiteradament durant la investigació i reforça la necessitat de mantenir una coherència entre els valors que l'escola defensa i les pràctiques quotidianes que es viuen dins les aules.

Les observacions també mostren que el clima d'aula té un paper fonamental en la construcció dels valors. En general, es detecta una voluntat clara de crear espais segurs, tranquils i acollidors, on els infants se sentin escoltats i valorats. Aquest ambient connecta directament amb el concepte marista d'**esperit de família**, que apareix constantment tant en el discurs institucional com en les pràctiques educatives observades.

Finalment, els resultats permeten afirmar que la transmissió dels valors maristes a l'etapa 0-6 es construeix principalment des de la quotidianitat i la relació humana. Més enllà d'activitats puntuals o celebracions concretes, els valors es fan presents en la manera de mirar l'infant, d'acompanyar-lo i de construir comunitat dins l'escola. Això evidencia que l'Educació Infantil és una etapa especialment significativa per a la vivència del carisma marista, ja que és precisament en aquests primers anys quan es consoliden les bases de la convivència, l'empatia i la relació amb els altres.

5.5 COMPARATIVA DE CENTRES

La comparació entre els centres participants permet observar amb claredat com el **carisma marista manté una identitat comuna**, però al mateix temps es concreta de manera diferent segons el context social, cultural i territorial de cada escola. Aquesta anàlisi comparativa, desenvolupada a partir de les entrevistes i sintetitzada a la **graella comparativa**[10], evidencia que la transmissió dels valors maristes no és uniforme ni rígida, sinó que s'adapta constantment a les necessitats de cada comunitat educativa.

Tot i les diferències entre centres, existeixen una sèrie d'elements comuns molt marcats. Tant en les entrevistes al professorat com en les converses amb els equips de pastoral apareixen reiteradament conceptes com la **presència**, l'**acompanyament**, la **proximitat** i l'**esperit de família**. Aquests valors constitueixen la base del projecte marista i es mantenen presents independentment del territori. De fet, diverses docents defineixen directament la identitat del centre a partir de paraules com "acompanyar", "estar presents" o "crear vincles", reforçant la idea que la relació humana és el principal canal de transmissió dels valors.

Aquesta coincidència també es va observar durant les observacions realitzades a l'aula d'Educació Infantil, on el clima educatiu es caracteritzava per la proximitat afectiva, l'acompanyament emocional i la construcció d'espais segurs per als infants. Les rutines, la resolució dialogada dels conflictes i la manera de relacionar-se amb l'alumnat evidenciaven una clara voluntat de transmetre valors a través de les experiències quotidianes i no únicament mitjançant activitats específiques.

Tanmateix, les diferències apareixen quan s'analitza la manera com aquests valors es concreten segons el context de cada escola. Els centres situats en entorns amb una major diversitat cultural i social desenvolupen pràctiques educatives especialment vinculades a l'**acollida**, la **inclusió** i la cohesió comunitària. En aquests casos, el carisma marista pren una dimensió fortament social, centrada en donar resposta a les necessitats emocionals, culturals i familiars de l'alumnat.

Per altra banda, en contextos més homogenis o socialment estables, la transmissió dels valors apareix més integrada dins la quotidianitat escolar i menys vinculada a situacions de vulnerabilitat social. Això no significa que els valors maristes tinguin menys importància, sinó que les prioritats educatives són diferents segons les característiques del territori i de la comunitat educativa.

La relació amb les famílies també mostra diferències importants entre centres. En alguns casos, l'escola exerceix una funció molt marcada d'**acompanyament social i comunitari**,

[10] Graella comparativa de centres. Annex 11

especialment en contextos amb més diversitat cultural o dificultats socioeconòmiques. En altres centres, la relació família-escola es construeix principalment des de la participació i la continuïtat de la comunitat educativa. Tot i aquestes diferències, en tots els casos es percep una voluntat clara de mantenir una relació propera i accessible amb les famílies, aspecte directament relacionat amb l'esperit de família propi del carisma marista.

Les entrevistes també permeten observar diferències en la manera d'entendre la pastoral escolar. Alguns centres mantenen una pastoral més visible i estructurada, amb celebracions, activitats i espais específics molt presents dins la vida del centre. En canvi, altres escoles aposten per una pastoral més transversal i integrada dins les relacions quotidianes i el treball dels valors. Malgrat aquestes diferències organitzatives, tots els participants coincideixen en la necessitat d'adaptar la pastoral a una realitat social cada vegada més plural i multicultural.

Precisament, la diversitat religiosa i cultural és un dels aspectes que més apareix durant les entrevistes. Diversos equips pastorals expliquen que actualment conviuen dins les aules infants i famílies de religions molt diverses, i que això ha provocat una transformació progressiva en la manera de transmetre els valors maristes. En general, els centres intenten prioritzar els **valors humans universals** —respecte, solidaritat, convivència, empatia o acollida— per sobre d'una transmissió estrictament doctrinal. Aquesta adaptació no es viu com una pèrdua d'identitat, sinó com una manera de continuar fent present el carisma marista dins la realitat actual.

Un altre element diferencial entre centres és la relació amb l'entorn i el barri. Algunes escoles desenvolupen una vinculació molt estreta amb la realitat social propera, participant activament en projectes solidaris, iniciatives comunitàries o activitats socials vinculades al territori. En aquests casos, el carisma marista es concreta especialment a través del compromís social i de la sensibilització envers les desigualtats. Altres centres, en canvi, centren més la seva acció educativa en la vida interna de la comunitat escolar, mantenint una relació menys directa amb el context extern.

Malgrat totes aquestes diferències, la investigació mostra que la identitat marista continua essent clarament recognoscible en tots els centres participants. Aquesta realitat confirma que el projecte marista actual es construeix a partir d'un equilibri constant entre una **identitat compartida** i l'**adaptació als contextos locals**. El carisma no desapareix ni es fragmenta segons el territori, sinó que adopta formes diferents per respondre millor a les necessitats de cada comunitat educativa.

En aquest sentit, la comparació entre centres permet concloure que la transmissió dels valors maristes depèn profundament del context social i territorial, però sense perdre una mateixa essència educativa comuna. Això reforça directament la pregunta central d'aquest TFG: el context influeix clarament en la manera com els valors es viuen, es prioritzen i es

transmeten a Educació Infantil, però el carisma marista actua com un element cohesionador que manté una identitat educativa compartida entre territoris molt diversos.

5.6 CONTRAST D'HIPÒTESIS

Després de l'anàlisi de les entrevistes, les observacions a l'aula i la comparació entre centres maristes de diferents territoris, es pot afirmar que les hipòtesis plantejades inicialment queden, en gran part, confirmades. Els resultats mostren que existeix una clara relació entre el **context social i territorial** dels centres i la manera com es concreten les pràctiques educatives i la transmissió dels valors maristes.

Hipòtesi 1: El medi social és comprès i treballat de manera diferenciada segons el context territorial.

Aquesta hipòtesi queda **confirmada**. Les dades recollides mostren que cada centre adapta les seves prioritats educatives segons les necessitats socials de l'entorn on es troba. Tot i compartir una mateixa identitat institucional, els centres situats en contextos amb major diversitat cultural o amb situacions socials més complexes desenvolupen estratègies educatives més centrades en l'**acollida**, la **inclusió**, la convivència i l'acompanyament emocional.

Per contra, en contextos més homogenis socialment, la transmissió dels valors apareix integrada d'una manera més natural dins les dinàmiques habituals del centre, sense que la dimensió social tingui un protagonisme tan explícit. Aquesta realitat evidencia que el medi social condiciona la manera com l'escola interpreta les necessitats educatives dels infants i les famílies.

A més, les entrevistes mostren que el professorat és plenament conscient d'aquesta influència del context. Diversos participants remarquen que "cada escola necessita respostes diferents" o que "el barri i les famílies condicionen molt la manera de treballar". Aquestes aportacions connecten directament amb les teories de **Bronfenbrenner (1987)** sobre la influència dels entorns socials en el desenvolupament infantil.

Hipòtesi 2: L'educació en valors segueix un mateix marc general, però la seva aplicació varia segons les necessitats socials del territori.

Els resultats permeten considerar aquesta hipòtesi també **confirmada**. En tots els centres apareixen uns mateixos valors de base vinculats al projecte marista: **presència, respecte, solidaritat, esperit de família, proximitat i acompanyament**. Tot i això, la manera de concretar aquests valors varia segons el context social i cultural de cada comunitat educativa.

Per exemple, en alguns centres la solidaritat es treballa especialment a través de projectes socials i accions vinculades a la realitat del barri, mentre que en altres es dona més importància a la convivència, l'educació emocional o la participació familiar. Aquesta adaptació no es percep com una contradicció, sinó com una manera de mantenir viu el carisma marista dins realitats diferents.

Les observacions a l'aula reforcen aquesta idea, ja que mostren que la transmissió dels valors no es produeix únicament mitjançant activitats concretes, sinó sobretot a través de la convivència diària, les rutines i les relacions humanes. En aquest sentit, els resultats coincideixen amb les aportacions teòriques sobre l'aprenentatge social i la importància de les experiències compartides durant la primera infància.

Hipòtesi 3: Els valors maristes es mantenen com a eix central, però la seva vivència i transmissió presenta diferències segons el territori.

Aquesta hipòtesi queda clarament **confirmada**. Tant les entrevistes com les observacions mostren que el carisma marista continua molt present en tots els centres participants. Conceptes com la **presència educativa**, l'**esperit de família** o l'**acompanyament** apareixen constantment en els discursos del professorat i dels equips pastorals, independentment del territori.

No obstant això, la investigació també evidencia que la manera de viure aquests valors varia segons les característiques socials i culturals de cada escola. En alguns centres, la identitat marista es relaciona especialment amb la proximitat i la relació amb les famílies; en altres, pren més força la dimensió social, l'acollida o la inclusió cultural.

Aquest aspecte es reflecteix clarament en diverses aportacions recollides durant les entrevistes. Algunes docents defineixen el centre principalment a través de "l'acompanyament" i la "presència", mentre que altres destaquen sobretot "la funció social" o "la capacitat d'acollir realitats molt diverses". Això demostra que els valors compartits es concreten de manera diferent segons el context.

Hipòtesi 4: Les pràctiques d'educació en el medi social i en valors reflecteixen la combinació entre el carisma marista i les particularitats culturals locals.

Finalment, la quarta hipòtesi també queda **confirmada**. Els resultats mostren que les pràctiques educatives observades són fruit d'un equilibri constant entre una **identitat institucional comuna** i l'adaptació a les realitats socials de cada territori. Aquest equilibri és, precisament, un dels aspectes més rellevants que emergeixen durant tota la investigació.

Els centres comparteixen una mateixa base pedagògica i espiritual, però aquesta es concreta de maneres diferents segons el tipus d'alumnat, la diversitat cultural, la realitat de les famílies o les necessitats socials de l'entorn. Així, el carisma marista no funciona com un model tancat o uniforme, sinó com una identitat flexible capaç d'adaptar-se als canvis socials sense perdre la seva essència.

En aquest sentit, els resultats permeten afirmar que la transmissió dels valors maristes es construeix sempre en diàleg amb el territori. La identitat comuna existeix i és clarament reconeguda per tots els participants, però la seva aplicació pràctica es transforma segons les necessitats concretes de cada comunitat educativa. Aquesta realitat confirma que el projecte marista actual es caracteritza precisament per la seva capacitat de mantenir una mateixa essència educativa en contextos socials molt diversos.

5.7 CONCLUSIONS FINALS

Després de l'anàlisi del marc teòric, les entrevistes realitzades i les observacions a l'aula, es pot concloure que el **context social i territorial influeix de manera clara i significativa en la transmissió dels valors maristes a l'etapa d'Educació Infantil**. Tot i que tots els centres participants comparteixen una mateixa identitat institucional i un mateix carisma educatiu, la manera com aquests valors es concreten dins la pràctica quotidiana varia segons les característiques socials, culturals i comunitàries de cada entorn.

La investigació ha permès comprovar que existeix una **base comuna marista molt consolidada**, present en tots els centres independentment del territori. Valors com la **presència**, l'**acompanyament**, la **proximitat**, l'**esperit de família**, la **solidaritat** o l'**acollida** apareixen constantment tant en els discursos del professorat com en les pràctiques observades a les aules. Això demostra que el carisma marista continua actuant com un element cohesionador dins les diferents escoles.

No obstant això, els resultats també evidencien que aquesta identitat comuna no es viu de manera uniforme. El context social condiciona les necessitats educatives de cada centre i, conseqüentment, modifica les prioritats pedagògiques i pastorals. En escoles situades en entorns amb major diversitat cultural o amb realitats socials més complexes, els valors maristes es concreten especialment a través de l'**acollida**, la **inclusió**, la convivència i l'acompanyament emocional. En canvi, en contextos més homogenis o estables, la transmissió dels valors apareix integrada d'una manera més natural dins la quotidianitat escolar.

Aquesta realitat confirma que el carisma marista no funciona com un model rígid, sinó com una **identitat flexible i adaptable**, capaç de mantenir la seva essència mentre respon a les necessitats específiques de cada comunitat educativa. Precisament, una de les principals

fortaleses observades durant la investigació és aquesta capacitat d'adaptació sense perdre la coherència institucional.

Les observacions realitzades a l'etapa d'Infantil també han permès identificar que la transmissió dels valors es produeix principalment a través de les relacions humanes i de la convivència quotidiana. Aspectes com el llenguatge dels docents, la manera de gestionar els conflictes, les rutines, el treball emocional o el clima d'aula es converteixen en eines educatives fonamentals. Això reforça la idea que, a Educació Infantil, els valors no s'ensenyen únicament de manera explícita, sinó sobretot mitjançant el **modelatge**, l'experiència i la relació afectiva.

En aquest sentit, el concepte marista de **presència educativa** apareix com un dels elements més significatius de tota la investigació. Tant professorat com equips pastorals coincideixen en destacar la importància d'"estar presents", "acompanyar" i "crear vincles" amb els infants i les famílies. Aquesta manera d'entendre l'educació connecta directament amb les aportacions teòriques de **Rogoff (1982)** i **Bronfenbrenner (1987)**, que remarquen la importància de les interaccions socials i del context en el desenvolupament infantil.

Un altre aspecte rellevant és que la investigació també ha evidenciat una transformació progressiva en la manera d'entendre la pastoral marista. En un context social cada vegada més plural i multicultural, molts centres han adaptat el llenguatge i les pràctiques pastorals per tal de construir espais més inclusius i oberts a tota la comunitat educativa. Tot i això, els resultats mostren que aquesta adaptació no implica una pèrdua d'identitat, sinó una nova manera de fer present el projecte marista dins la societat actual.

A més, la comparació entre centres ha permès observar que les diferències territorials no debiliten la identitat marista, sinó que l'enriqueixen. Cada escola interpreta i concreta els valors segons la seva realitat, però totes comparteixen una mateixa mirada educativa basada en la proximitat, la senzillesa i l'acompanyament de l'infant. Aquesta combinació entre **identitat comuna i adaptació local** és, probablement, una de les conclusions més importants de la investigació.

Finalment, aquest treball també ha suposat una reflexió personal sobre el paper de l'educació en valors dins la primera infància. L'experiència d'escoltar professionals de diferents territoris i observar diverses realitats educatives ha permès entendre que els valors no es transmeten únicament a través de discursos o activitats concretes, sinó sobretot a través de les relacions, de la convivència i de la manera com l'escola construeix comunitat. Així, el projecte marista es presenta com una proposta educativa capaç de mantenir una mateixa essència humana i pedagògica mentre dialoga constantment amb la realitat social de cada territori.

6. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

Alcarcia, A. (2023). *La educación en valores en la educación infantil.* [Trabajo final de grado, Universidad de Valladolid]. UvaDoc https://uvadoc.uva.es/handle/10324/61993

Berger, K. (2006). *Psicología del desarrollo. Infancia y adolescencia*. Editorial Media Panamericana

Buxarrais, M. (2003). *La formación del profesorado en la educación en valores. Propuesta y materiales*. Bilbao: Desclée de Brouwer.

Bronfenbrenner, U. (1987). *La ecología del desarrollo humano*. Paidós

Champagnat, M. (1840). *Testamento espiritual*.

Espinosa, C. & Gregoria, M. (2018). *La Educación en valores en Educación Infantil*. Publicaciones didácticas.

Estaún, A.M (2007). *Acqua Roccia*. Institute of the Marists Brothers.

Estivalèzes, M. (2008). *El hecho religioso y la enseñanza laica*. Comunicacion social

Etxebarria, L. (1992). La Percepció i Assumpció dels valors en l'edat escolar. A A. Nello (Ed.). *Educar en els valors a l'escola* (pàg. 31-61). Edicions Raima

Feliu, M., Jiménez, L., Arbonés, G., Bardavio, A. & Calabuig, S. (2015). *Ciencias sociales y educación infantil (3-6)*. Graó

Fernández, F. (2009). *Sociología de la Educación*. Pearson Educación

Ferreiros, P. (1992). Currículum escolar i educació en valors. A A. Nello (Ed.). *Educar en els valors a l'escola* (pàg. 85-107). Edicions Raima

FMSI – Fundación Marista para la Solidaridad Internacional. (2022). *Voces Maristas*. https://fmsi-onlus.org/es/

Fundación Montagne. (s. d.). Casa de Todos. Maristas Compostela. https://maristascompostela.org/fundacion-montagne/

Furet, J.B. (1989)*Vida de José Benito Marcelino Champagnat*. Casa Generalizia dei Fratelli Maristi.

Grasa, R. (1989). L'educació en valors pot considerar-se un aprenentatge innovador. *Temps d'Educació* (nº 2), pàgines 177 -181. DDD UAB. https://ddd.uab.cat/record/117778

Instituto Marista. (2007). *Aigua de la Roca. Espiritualitat Marista que brolla de la tradició de Marcel·lí Champagnat*. Roma

Institut dels Germans Maristes. (2017). *Montagne: la llamada a despertar*. Maristes. https://champagnat.org/es/

Instituto Marista. (2022). *Voces Maristas: Ensayos sobre Liderazgo Servicial y Profético*. Roma.

Instituto Marista. (2023). *Rere les petjades de Marcel·lí Champagnat: Missió Educativa Marista*. Roma.

Lanfrey, A. (1999). *Marcellin Champagnat and the Marist Brothers*. Institute of the Marists Brothers.

Lanfrey, A. & Goutagny, M. (2024). *The Three Violets*. Institute of the Marists Brothers.

Luque, D. (2021). La educación política. Aproximación histórica y sistemática. Foro de Educación, 19(2), 315-333. doi: http://dx.doi.org/10.14516/fde.786

Maristes Catalunya. (2023). *Formació Inicial d'Educadors Maristes (FIEM)*. https://www.maristes.cat/

Maristas Compostela. (s.f) https://maristascompostela.org

Maristas Compostela. (2023). Obras sociales y proyectos comunitarios.

Maristas de Champagnat. (s.f) https://champagnat.org/es/

Maristas Ibérica. (s.f) https://maristasiberica.com

Maristas Mediterránea. (s.f) https://www.maristasmediterranea.com/mediterranea/

Maristes Catalunya. (s.f) Som Maristes. *Província Marista L'Hermitage*. https://www.maristes.cat/som-maristes/provincia-marista-lhermitage

Marists Region of Europe. (s.f) https://champagnat.eu/

Martín, P. (2012). *La importancia de la educación en valores en educación infantil*. [Trabajo final de grado, Universidad de Valladolid]. UvaDoc https://uvadoc.uva.es/handle/10324/1051

Martín, X. & Puig J. M. (2007). *Les set competències bàsiques per educar en valors*. Graó

Millán Escriche, M. (2021). El conocimiento del entorno en Educación Infantil. Teoría y práctica desde las Ciencias Sociales y su didáctica. *Didáctica de las ciencias experimentales y sociales*, 40, 3-20.

Morales Hernández, A. J. & López Martínez, M. J. (2022). Didáctica de las Ciencias Sociales en Educación Infantil: expectativas curriculares y formación docente. Educatio Siglo XXI, 40(3), 61-82. https://revistas.um.es/educatio/article/view/487691

Morales, B. D. (2022). *La importancia de la educación en valores desde la educación infantil*. [Trabajo final de grado, Universidad de Almería]. Repositorio UAL. https://repositorio.ual.es/handle/10835/17654

Nello, A. (1992). *Educar en els valors a l'escola*. Edicions Raima

Paredes, E. & Ribera, D. (2006). *Educar en valors*. Tibidabo Ediciones

Pierre, J. (2024). *Pensar y actuar juntos para transformar nuestra realidad social*. Otras Voces Maristas.

Rere les petjades de Marcel·lí Champagnat. (2023). *Materials de formació marista*. Maristes.

Ricordi, A. (2025). *Hermitage: la materialización de una visión de futuro de San Marcelino Champagnat para la vida y la misión marista*.

Rosa, E. M., & Tudge, J. (2013). "Urie Bronfenbrenner's theory of human development: Its evolution from ecology to bioecology." *Journal of Family Theory & Review*, 5(4), 243–258.

Santamaría, R. & Corbí, M. (2020). Evolución de la educación en valores y su proyección social en la escuela inclusiva. Educatio Siglo XXI, 38 (3), 317-338. http://dx.doi.org/10.6018/educatio.452931

Zambrano, C., Guerrero, I., Sabando, K., Barcia, M. & Loor, D. (2023). El entorno familiar en el desarrollo infantil. Polo del Conocimiento, Ed. 83 - 8 (6), 533 - 547.

7.ANNEXOS

7.1 MODEL ECOLÒGIC DE BRONFENBRENNER

La **Teoria Ecològica del Desenvolupament Humà**, formulada per **Urie Bronfenbrenner**, planteja que el creixement i l'evolució d'una persona són el resultat de la interacció constant entre les seves característiques individuals i els múltiples entorns en què viu. Bronfenbrenner defensa que el desenvolupament humà és un procés profundament influït pel context, i que cap individu es pot comprendre aïllat del seu ambient. Així, el seu model descriu com diferents capes d'influència —des de l'entorn més íntim fins a les estructures socials més àmplies— modelen la manera de pensar, actuar i relacionar-se de les persones.

Aquesta teoria parteix de la idea que el desenvolupament és el resultat de la interacció entre els factors biològics i els estímuls ambientals. Per això, Bronfenbrenner organitza els entorns en **cinc sistemes interconnectats** que funcionen de manera simultània i dinàmica.

En primer lloc hi ha el **microsistema**, que representa l'entorn més proper a l'individu. Inclou la família, l'escola, els amics, els companys, el barri i qualsevol espai en què participa de forma directa. Les relacions en aquest nivell són bidireccionals: l'individu influeix en l'entorn i l'entorn influeix en ell. Quan el microsistema és estable, segur i afectiu, afavoreix un desenvolupament cognitiu, emocional i social saludable.

El **mesosistema** fa referència a les connexions entre diferents microsistemes. Per exemple, la relació entre la família i l'escola, o entre les activitats extraescolars i els amics. La coherència i la qualitat d'aquestes connexions poden facilitar el desenvolupament o bé generar dificultats emocionals i socials. Quan existeix harmonia entre els diversos entorns propers, l'individu tendeix a experimentar més estabilitat i benestar.

El **exosistema** està format per aquells contextos en què l'individu no participa directament, però que influeixen en la seva vida. Entre aquests factors hi trobem les condicions laborals dels pares, les polítiques educatives, els serveis comunitaris disponibles o fins i tot la influència dels mitjans de comunicació. Tot i no estar-hi present, les decisions preses en aquests espais repercuteixen indirectament en el seu benestar i en les oportunitats que pot desenvolupar en els seus microsistemes.

El **macrosistema** engloba les dimensions culturals, socials, econòmiques i polítiques més àmplies. Inclou els valors socials, les normes culturals, les lleis, les creences religioses i el sistema econòmic. Aquest marc general determina com funcionen els altres sistemes i defineix què és acceptable o valorat en una societat. És el nivell que dona sentit i estructura a la resta d'entorns, ja que condiciona les pràctiques educatives, la convivència social i les expectatives sobre el comportament humà.

Finalment, el **cronosistema** afegeix la dimensió temporal al model. Considera tant els canvis personals (com una mudança, un divorci o una pèrdua) com els canvis històrics o socials (crisis econòmiques, pandèmies, desenvolupaments tecnològics). El cronosistema mostra que el desenvolupament és un procés en constant transformació i que tant l'individu com els seus entorns evolucionen al llarg del temps.

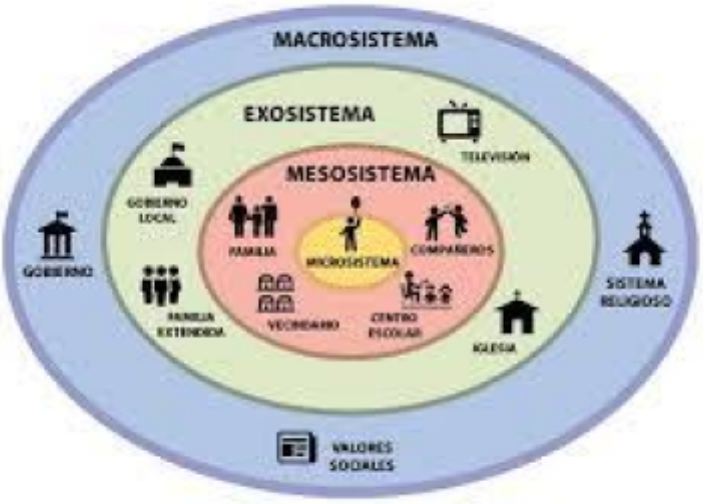

Figura 2. *Esquema visual de la teoria de Bronfenbrenner.* (2020). Slide Set

En els seus treballs més tardans, Bronfenbrenner va ampliar el seu model original i va introduir el **model bioecològic**, conegut com **PPCT** (Procés – Persona – Context – Temps). Aquest model destaca que el motor principal del desenvolupament són les **interaccions regulars, estables i significatives** entre la persona i l'entorn. D'aquesta manera: els **processos** són les activitats i interaccions quotidianes que impulsen el desenvolupament (jugar, comunicar-se, aprendre); la **persona** aporta les seves característiques úniques (edat, motivació, temperament); el **context** correspon als sistemes ecològics ja descrits; i el **temps** inclou tant les rutines diàries com els canvis vitals i històrics.

Aquest model integrat reforça la idea que el desenvolupament humà no és un procés lineal ni determinat per un sol factor, sinó el resultat d'una xarxa d'influències complexes i dinàmiques.

7.2 MAPA MARISTA EUROPA

Figura 3. *Distribució províncies maristes* (s.f). MRE

7.3 LES 3 VIOLETES

La violeta és una flor petita i discreta, que creix a prop de la terra, simbolitzant una manera d'educar sense protagonisme ni ostentació. Aquest simbolisme connecta profundament amb la idea que la transmissió de valors no s'imposa, sinó que es viu i es dona testimoni en el dia a dia.

L'estudi *The Three Violets*, elaborat per **André Lanfrey** i **Maurice Goutagny**, ofereix una anàlisi històrica i espiritual del símbol de les tres violetes, actualment un dels signes més representatius de l'Institut dels **Marist Brothers**. Aquest treball permet comprendre com un element gràfic aparentment senzill ha arribat a sintetitzar els valors essencials del carisma marista i la seva evolució al llarg del temps.

Des d'una perspectiva històrica, Lanfrey explica que els primers anys de l'Institut es caracteritzaren per l'ús d'emblemes inspirats en la tradició heràldica del segle XIX. Aquests escuts incorporaven símbols religiosos i marians, com la creu, la lletra M de Maria, el lliri i la palma, amb la finalitat de representar visualment la identitat espiritual i la missió de la congregació (Lanfrey & Goutagny, 2024). Aquests elements apareixien en documents oficials, segells i publicacions, i reflectien una voluntat d'afirmació institucional pròpia del context històric de l'època.

Amb el pas del temps, però, es va produir una simplificació progressiva d'aquests símbols. En aquest procés, la imatge de les tres violetes va anar adquirint una presència cada vegada més destacada fins a convertir-se en el signe principal de l'Institut. Aquesta evolució no respon únicament a criteris estètics, sinó a la necessitat de disposar d'un símbol que expressés de manera clara i coherent l'estil espiritual propi dels maristes. Tal com assenyala l'estudi, les violetes representen les actituds fonamentals que defineixen aquesta espiritualitat: "humility, simplicity and modesty" (Lanfrey & Goutagny, 2024).

El significat d'aquestes virtuts es comprèn millor si es té en compte la dimensió simbòlica de la flor escollida. La violeta és una planta petita, discreta i sovint poc visible, qualitats que s'associen amb un estil de vida basat en la humilitat i el servei silenciós. Aquesta elecció reforça la idea que el carisma marista no es fonamenta en el reconeixement extern o el protagonisme, sinó en una presència propera, senzilla i eficaç al costat dels joves, especialment dels més necessitats.

La contribució de Goutagny aprofundeix en la dimensió espiritual i pedagògica del símbol. Les tres violetes no són només un element identificatiu, sinó també una crida a viure el carisma en la vida quotidiana. El document destaca que el símbol funciona com "a call to live the Marist spirit in daily life" (Lanfrey & Goutagny, 2024), recordant constantment als membres de l'Institut el model de vida inspirat en María: discreció, disponibilitat i confiança en Déu. En aquest sentit, el símbol adquireix una funció formativa, ja que contribueix a

mantenir viva la identitat espiritual i a transmetre els valors fundacionals a les noves generacions.

A més, la consolidació de les tres violetes en materials institucionals, educatius i pastorals mostra la seva importància com a element d'unitat i pertinença. La seva simplicitat gràfica facilita l'adaptació a contextos culturals diversos, fet que permet preservar el nucli del carisma marista en una realitat global i en constant transformació.

Les tres violetes constitueixen una síntesi visual i simbòlica de la identitat marista. Més enllà del seu valor estètic, representen un estil de vida fonamentat en la humilitat, la senzillesa i la modèstia, enteses com a actituds essencials per a la missió educativa i evangelitzadora de l'Institut. Tal com posa de manifest l'estudi analitzat, aquest símbol continua sent avui una expressió significativa i vigent del carisma marista, capaç de connectar la tradició fundacional amb els reptes del present (Lanfrey & Goutagny, 2024).

Figura 4. *Maristas y las 3 violetas* (s.f). Champagnat

7.4 GUIÓ ENTREVISTES PROFESSORAT 0-6

1. Dades de presentació

- Nom i cognoms / Nombre y apellido
- Centre educatiu i província Marista / Centro educativo y provincia Marista
- Ciutat / Ciudad
- Càrrec / Cargo
- Anys treballant al centre / Años trabajando en el centro
- Anys d'experiència en Educació Infantil / Años de experiencia en Educación Infantil
- Heu exercit altres càrrecs dins del centre? Quins? / ¿Has ejercido otros cargos dentro del centro? ¿Cuáles?

2. Identitat marista i vivència personal

1. Què significa per a tu treballar en un centre marista? / ¿Qué significa para ti trabajar en un centro marista?
2. Com definiries la identitat marista al teu centre? / ¿Cómo definirías la identidad marista de tu centro?
3. Creus que la identitat marista es viu de manera visible en el dia a dia? De quina manera? / ¿Crees que la identidad marista se vive de manera visible en el día a día? ¿De qué manera?
4. Quins elements diferencien, des de la teva experiència, un centre marista d'un altre tipus de centre? / ¿Qué elementos diferencian, desde tu experiencia, un centro marista de otro tipo de centro educativo?

3. Valors maristes a l'etapa 0-6

5. Quins valors maristes consideres més presents a la etapa d'Infantil? / ¿Qué valores maristas consideras más presentes en la etapa de Infantil?
6. Com treballeu aquests valors amb els infants de 0-6 anys? / ¿Cómo trabajáis estos valores con el alumnado de 0 a 6 años?
7. Hi ha moments concrets on creus que la transmissió de valors és més significativa? / ¿Crees que hay momentos concretos donde la transmisión de valores es más significativa?
8. Quin tipus d'activitats o dinàmiques es realitzen en aquesta etapa per treballar els valors maristes? / ¿Qué tipo de actividades o dinámicas se realizan en esta etapa para profundizar en los valores maristas?
9. Consideres que la transmissió de valors es fa més a través del discurs o del modelatge (exemple personal)? Per què? / ¿Consideras que la transmisión de

valores se hace más a través del discurso o del modelaje (ejemplo personal)? ¿Por qué?

4. Pràctica educativa i context

10. Creus que el context social i cultural del centre influeix en la manera de viure la identitat marista? Per què? / ¿Crees que el contexto social y cultural del centro influye en la manera de vivir la identidad marista? ¿Por qué?
11. Has observat diferències entre l'alumnat en la manera de viure dels valors segons l'entorn socioeconòmic i/o cultural? Posa un exemple/ ¿Has observado diferencias entre el alumnado en la manera de vivir los valores según su entorno socioeconómico y/o cultural? Pon un ejemplo
12. Creus que és important que l'entorn més proper (família-escola) d'un infant avanci en un mateix criteri de valors? Per què? / ¿Crees que es importante que el entorno más cercano (familia - escuela) de un alumno avance en un mismo criterio de valores? ¿Por qué?

5. Reptes i valoració

13. Creus que el carisma marista es viu igual avui que fa uns anys? Per què? / ¿Crees que el carisma marista se vive igual ahora que hace unos años? ¿Por qué?
14. Quins creus que són els principals reptes per mantenir viva la identitat marista a Infantil? / ¿Cuáles crees que son los principales desafíos para mantener viva la identidad marista en Infantil?
15. Què milloraries o reforçaries? Per què? / ¿Qué mejorarías o reforzarías? ¿Por qué?

6. Comunitat marista

16. Et sents part d'una xarxa marista més àmplia més enllà del centre? De quina manera ho perceps? / ¿Sientes que formas parte una red marista más amplia y que va más allá de tu centro? ¿Cómo lo percibes?
17. Creus que hi ha una manera comuna de viure la identitat marista als diferents centres de la teva província? / ¿Crees que hay una manera común de vivir la identidad marista en todos los centros de tu provincia?
18. Creus que el carisma marista es viu igual en totes les províncies maristes? / ¿Crees que el carisma marista se vive igual en todas las provincias maristas?

7.5 GUIÓ ENTREVISTES PASTORAL/EQUIP DIRECTIU

1. Dades de presentació

- Nom i cognoms / Nombre y apellidos
- Centre educatiu / Centro educativo
- Ciutat / Ciudad
- Càrrec dins l'equip de pastoral / Cargo dentro del equipo de pastoral
- Anys al centre / Años en el centro
- Anys desenvolupant funcions pastorals / Años desarrollando funciones pastorales

2. Identitat marista al centre

1. Com definiries la identitat marista al vostre centre? / ¿Cómo definirías la identidad marista de tu centro?
2. Quin paper té la pastoral dins del projecte educatiu? / ¿Qué papel tiene pastoral dentro del proyecto educativo?
3. Quins valors considereu nuclears i irrenunciables dins el projecte educatiu? / ¿Qué valores consideráis nucleares e irrenunciables en el proyecto educativo?
4. Com es concreta el carisma marista en el dia a dia escolar? / ¿Cómo se concreta el carisma marista en el día a día escolar?

3. Pastoral a Educació Infantil

5. Existeix un pla pastoral específic per a la etapa 0-6? / ¿Existe una planificación pastoral específica para la etapa 0-6?
6. Com es treballa la figura de María i de Jesús a Infantil? / ¿Com es treballa la figura de María y de Jesús a Infantil?
7. Quina importància té l'acompanyament espiritual en aquestes edats? / ¿Qué tanta importancia tiene el acompañamiento espiritual en estas edades?
8. Com es treballa la figura de Marcel·lí Champagnat? I a la resta del centre? / ¿Cómo se trabaja la figura de Marcelino Champagnat en Infantil? ¿Y en todo el centro?

4. Context i diversitat

9. Els plantejaments dels valors del centre s'han vist condicionats o modelats degut el context social i/o cultural? / ¿Los valores que se plantean en el centro se han visto condicionados o modelados por el contexto social y/o cultural?
10. Creus que l'entorn socioeconòmic i la realitat familiar de l'alumnat influeixen en la vivència dels valors maristes? / ¿Crees que el entorno socioeconómico y la realidad familiar del alumnado influyen en la vivencia de los valores maristas?

11. Com es posiciona el centre davant la presència d'alumnat o famílies d'altres religions o tradicions no cristianes? / ¿Cómo se posiciona el centro delante la presencia de alumnado o familias de otras religiones o tradiciones no cristianas?
12. Quines adaptacions realitzeu per mantenir viva la identitat marista en un context de diversitat cultural i religiosa? / ¿Qué adaptaciones realizáis para mantener viva la identidad marista en un contexto de diversidad cultural y religiosa?
13. Consideres que la presència d'altres religions enriqueix, qüestiona o transforma la manera de viure els valors maristes? De quina manera? / ¿Consideras que la presencia de otras religiones enriquece, cuestiona o transforma la manera de vivir los valores maristas? ¿Cómo?

5. Coordinació i reptes

14. Com és la coordinació entre pastoral i professorat d'Infantil? / ¿Cómo es la coordinación entre pastoral y profesorado de Infantil?
15. Reben els docents formació en identitat marista? / ¿Recibe el equipo dente formación en la identidad marista?
16. Quins creus que són els principals reptes per mantenir viva la identitat marista avui? / ¿Cuáles crees que son los principales desafíos para mantener viva la identidad marista hoy en día?
17. Quins aspectes creus que haurien de reforçar-se per el futur? / ¿Qué aspectos crees que se deberían reforzar para el futuro?

6. Comunitat marista

18. Creus que existeix una identitat compartida entre els diferents centres maristes d'Espanya? O bé existeixen diferències significatives segons el territori? / ¿Crees que existe una identidad compartida entre los diferentes centros maristas de España? ¿O bien existen diferencias significativas según el territorio?
19. Creus que el carisma marista es viu igual en totes les províncies maristes? / ¿Crees que el carisma marista se vive igual en todas las provincias maristas?
20. Com influeix la teva província marista en la tasca educativa / de pastoral? / ¿Cómo influye vuestra provincia en la tarea educativa / de pastoral?
21. Com és la relació interna amb la província? I amb la resta de províncies? / ¿Cómo es la relación interna con la provincia? ¿Y con el resto de provincias?

7.6 GRAELLA D'OBSERVACIÓ

DADES CONTEXTUALS **Aula:** **Nombre d'alumnes:**				
AMBIENT I CLIMA D'AULA				
	SÍ	PARCIAL	NO	OBSERVACIONS QUALITATIVES
Es percep un clima d'afecte i respecte				
El docent mostra proximitat i acompanyament				
Es fomenta l'ajuda entre iguals				
Es viu un ambient d'esperit de família				
PRESÈNCIA EXPLÍCITA DE LA IDENTITAT MARISTA				
	SÍ	PARCIAL	NO	OBSERVACIONS QUALITATIVES
Hi ha símbols religiosos visibles a l'aula (María, Jesús, Marcel·lí)				
Es realitza algun moment de pregària o reflexió				
Es fa referència explícita a valors cristians				
Es treballa alguna celebració o temps litúrgic				
Ambientació relacionada amb valors				
ADAPTACIÓ A L'ETAPA 0-6 ANYS				
	SÍ	PARCIAL	NO	OBSERVACIONS QUALITATIVES
El llenguatge religiós està adaptat a l'edat				

Es treballa la dimensió emocional				
Les activitats són vivencials i significatives				
Es connecten els valors amb experiències quotidianes dels infant				
TRANSMISSIÓ DE VALORS MARISTES (IMPLÍCITA I EXPLÍCITA)				
	SI		NO	OBSERVACIONS QUALITATIVES / NOTES
Presència i proximitat				
Esperit de família				
Senzillesa i humilitat				
Cooperació entre infants				
Respecte per iguals i adults				
Solidaritat i ajuda mútua				
Responsabilitat de tasques				
Compromís social				
Acompanyament emocional				
Celebracions o rituals maristes				
Racó o espai de reflexió / pregària adaptada a l'edat				
ACTIVITATS I ATRACCIONS OBSERVADES				
	SÍ		NO	OBSERVACIONES QUALITATIVES / NOTES
Joc simbòlic relacionat amb valors				
Resolució de conflictes				
Dinàmqiues cooperatives				

Moments d’espiritualitat				
Cançons o narracions maristes				
CONTEXT SOCIAL I ADAPTACIONS				
				OBSERVACIONS
Presència de diversitat cultural				
Elements de context sociocultural visibles (llibres, tradicions...)				
Adaptacions didàctiques segons perfil de l’alumnat				

7.7 ENTREVISTES MARISTAS SAN JOSÉ DEL PARQUE (MADRID)

7.7.1 ENTREVISTA COORDINACIÓ INFANTIL

1.Dades de presentació

Soy Susana Vaquero y trabajo en el colegio Maristas San José del Parque, Madrid, de la província de Ibèrica. Soy maestra de Educación Infantil y actualmente estoy ejerciendo también como coordinadora de toda la etapa de Infantil. Tengo formación como maestra de Educación Primaria con mención en inglés. Llevo 30 años trabajando en Maristas.

2. Identitat marista al centre

¿Cómo definirías tú el colegio Marista San José del Parque en una identidad marista?

Para mí la vida marista es educar desde la cercanía, el cariño, desde la atención de cada uno de los alumnos. No enseñamos contenidos como tal, para mí es mucho más importante trabajar para acompañar a los niños y todo su crecimiento personal; sobre todo acompañarlos en valores es decir, acompañar todo su proceso de educación. Para mí el mundo marista no es contenido sinó son personas.

Para ti, ¿Qué valores son indiscutibles en el proyecto marista?

Los valores indiscutibles son el acompañamiento, la cercanía, la presencia, el trato cercano, la solidaridad, yo creo que estos.

¿Y esto en el día a día cómo se vive? Si viene alguien de fuera viene como puede ver estos valores

Por ejemplo, somos mucho de andar por casa. Aquí en Madrid acompañamos en cualquier momento y a cualquiera, a familias, a niños, acompañamos a quien sea que lo necesite. Es decir, nos acercamos a todos, bien sea una familia que tiene un problema, un niño que le está costando el estudio... Estamos muy pendientes en todo el proceso educativo, no tan solo en la parte educativa. Somos un centro que observamos mucho a los alumnos, estamos muy pendientes de ellos.

3. Pastoral a Educació Infantil

¿Tenéis algún plan específico de pastoral que se enfoque en la etapa 0-6?

En la etapa 0-6 nosotros trabajamos toda esa parte de valores, nos centramos también en las campañas educativas, por ejemplo la semana de los derechos del niño, el día de la paz. Vamos trabajando poco a poco valores con muchos relatos bíblicos, sobre todo en 3-6 años.

Vamos trabajando con los niños sin perder esta parte religiosa, que para nosotros a veces parece difícil plasmarla; en ser buenas personas, estar pendientes de los demás... lo intentamos acercar a través de los relatos. A partir de los 4-5 años, tenemos los amaneceres y programaciones para las oraciones.. incluso a esa edad algunos niños son más conscientes y tienen la capacidad durante las oraciones de pedir por... o dar gracias por...

Con los más pequeños (0-3) es mucho más difícil plasmarlo todo, ahí no nos centramos tanto en los relatos, pero sí que hacemos diariamente una oración, nos centramos un poco en hablar de la Virgen, de San Marcelino Champagnat... Aún siendo difícil no hay día que no tengamos el momento de oración, de cuidar a los amigos, estar para cuidarse...

¿Cómo trabajáis las 3 figuras maristas (Marcelino, María y Jesús) en la etapa de Infantil?

En el primer trimestre, nos centramos un poco más en Jesús, porque es el niño Jesús, la persona que más se puede acercar más a ellos. Como niño, niño que crece, niño en las navidades, cómo el nacimiento del niño Jesús, las navidades como el cumpleaños del niño Jesús...

En el segundo trimestre, nos centramos más en la Virgen Maria, y terminamos para el mes de Mayo con las celebraciones del mes de la Virgen.

Y en el último trimestre, como hacemos las fiestas de San Marcelino, sí que trabajamos toda su vida, vemos la familia que tenía, leemos cuentos sobre él... y terminamos haciendo una gincana de San Marcelino.

4. Context i diversitat

¿Tenéis diversidad cultural en el centro o tenéis como un estandard en el alumnado?

Nosotros somos un centro privado, entonces aquí todo es con dinero. Diferencias culturales en el alumnado, nos pueden llegar niños adoptados, venezolanos y rusos tenemos bastantes entradas últimamente, pero aquí no suelen entrar niños con problemas sociales.

En nuestro caso son familias acomodadas, dos personas cualificadas y que buscan dar una buena educación a sus hijos. No todos tienen el mismo estatus social pero sí que es verdad que son familias que pueden apretar el cinturón porque buscan la calidad educativa.

A nivel de fe ¿todo se basa en el catolicismo?

No todo el mundo viene por la fe. A día de hoy, hay gente que sí que quiere mantener la vida de religiosidad, hay otros que nos les importan tanto la fe pero si quieren mantener esa calidad educativa marista.

Últimamente está viniendo más gente que quiere volver a los colegios religiosos. En Madrid, ha habido una temporada que si buscan un colegio religioso.

¿Cómo os adaptáis para mantener viva la identidad marista, en un entorno que no busca tanto la fe?

Si que es verdad que nosotros un entorno poco creyente, a groso modo, la mayoría de las familias son cristianas y de realidad religiosa, entonces no nos es tan difícil. Son familias que quieren comuniones, que mantienen la fe, quieren confirmaciones... Entonces no nos cuesta tanto, y no sentimos que vamos a corriente.

¿Crees que esta facilidad es gracias a que sois una entidad privada?

Pues sí. Si inscribes a tus hijos en un colegio privado religioso, sabes que les van a hablar de religión, entonces hay que ser coherente con las decisiones que se toman. Creo que la gente aquí, sabe donde está inscribiendo.

5. Coordinació i reptes

A nivel de la formación del equipo docente ¿Reciben formación sobre identidad marista?

Si, si. Además se recibe mucha formación. Maristas es un organismo que nos va formando de manera permanente. Cuando entras tienes tu seguimiento como familia marista, a mediados y cuando te vas haciendo mayor siempre hay algo de recordatorio sobre quienes somos, cómo vivimos, cómo lo queremos transmitir... La formación siempre está muy presente para tener clara nuestra forma de ser, estar y pertenecer.

Estas formaciones ¿Son a nivel de escuela o a nivel de provincia?

Son a nivel de provincia.

¿De cara al futuro, qué crees que se debería reforzar de la formación y la identidad marista?

Yo creo que seguir trabajando así, somos muchos y los encuentros entre colegios son maravillosos, porque vemos las realidades de otros sitios, aun perteneciendo a nuestra identidad marista en común. Las provincias pueden hacer cosas diferentes pero la esencia es la misma, y el irnos juntos ir conociendo las provincias está bien, pero unir un poco más todo, estaría muy bien, hacer la comunidad de la que siempre hablamos.

6. Comunitat marista

¿Crees que el carisma marista se vive igual en todas las provincias maristas? ¿A qué crees que se deben las diferencias o similitudes entre ellas?

No te sé decir, yo creo que no. Creo que la cultura de la provincia, nosotros en el centro, vosotros al norte... La cultura y el entorno, los gobiernos... la religiosidad de la zona también es importante.

La red que se forma entre provincias ¿Cómo es, hay comunicación por todas por igual?

Es maravillosa. Dentro de la propia provincia es un sentimiento más cercano, pero entre provincias es genial y bueno para nuestra formación.

¿Dentro de la provincia de Ibérica, cómo es la relación?

Es muy cercana, tenemos contacto con todos los que la formamos, pero normalmente nos centramos más en nuestra comunidad y alrededores. La distancia varía las relaciones.

7.7.2 ENTREVISTA PROFESSORAT INFANTIL

1.Dades de presentació

Me llamo Begoña Estévez, llevo en el colegio San José del Parque 28 años trabajando, y llevo 31 años dedicados a la Educación Infantil, aunque puedo dar hasta sexto de primaria, siempre he estado en Infantil. Soy marista convencida. Soy maestra de un grupo de 5 años.

2. Identitat marista i vivència personal

¿Qué significa para tí trabajar en un centro marista?

Para mí significa que puedo compaginar mis dos pasiones. Una de mis pasiones es la enseñanza; tengo vocación desde pequeña, mi madre dice que desde muy chiquitina decía que quería ser mamá y profe, y nunca he tenido dudas en ello.

Para mi trabajar en un cole marista me proporciona mi vocación de ser profesora además de trabajar mi lado espiritual. Puedo compaginar mi vocación con mi fe y mi ideología.

¿Cómo definirías la identidad de Maristas San José del Parque?

Lo definiría sobre todo por la cercanía, pensando que Marcelino siempre decía que hay que estar presente, la presencia. La cercanía a las familias, pese a ser un colegio muy grande, siempre somos cercanos a toda la comunidad.

La pedagogía de la presencia, es un cole donde todos los compañeros estamos presentes, la tutoría siempre es muy personal y cercana.

A nivel general, ¿Qué crees que diferencia todo el movimiento marista a cualquier otro centro educativo?

A parte de lo que ya te he explicado, yo creo que en cualquier centro educativo se trabaja lo académico, seguramente que igual o mejor. En un colegio marista, se les enseña para la vida, los valores cristianos para la vida. Y eso es lo que nos diferencia sobre todo.

Yo lo veo en mis hijas, los valores que tienen ellas son diferentes a otros colegios, que los demás no dejan de ser buenas personas. Pero un estudiante marista, se le puede reconocer desde fuera. Se nota mucho a alguien marista por sus valores, y no solo a nivel religioso; el respeto, el querer siempre ayudar...

3. Valors maristes a l'etapa 0-6

En las aulas de infantil, a parte de la presencia, ¿Qué valores crees que son más presentes?

En las asambleas por la mañanas, para mí se aprende el 90% de todo lo que es la personalidad de un niño. Nosotros a parte de la oración, yo tengo la cajita de las oraciones, y con ella trabajamos valores y emociones como; compartir, empatía, ayudar a los demás; según el curso.

En 5 años tenemos la figura del "poli del patio", que no es un poli que soluciona conflictos sino que siempre intenta ayudar desde el diálogo, la comunicación... en los valores.

Es muy importante que los niños de hoy en día verbalizan las emociones y la empatía, el ver las emociones en los demás.

¿Crees qué transmitir estos valores se hace a través del discurso o a través del modelaje del adulto?

A través del ejemplo, los discursos están muy bien, pero al final es el ejemplo. A los padres les digo mucho que si ellos quieren que les respeten, primero ellos tienen que respetar al niño. Los adultos tenemos que empezar por tener respeto a los niños, no gritarles, tener en cuenta sus opiniones...

4. Pràctica educativa i context

¿Crees que, el hecho de que vuestro centro sea privado, crea un entorno de perfiles muy específico de personas?

Si lo creo, una familia que se matricula aquí, es una familia que busca unos valores específicos en este caso unos valores maristas, y por eso los pagan a un precio alto. El 95% de los padres que matriculan, quieren estos valores para sus hijos, entonces en casa van a tener también esos valores. En los colegios concertados, no pasa tanto.

Creo que si se crea este microclima de perfiles específicos, y somos muy afortunados porque nos lo pone muy fácil.

5. Reptes y valoració

¿Crees que el carisma marista se vive igual en comparación a cuando entraste al colegio o ha variado?

Ha ido variando pero la esencia es la misma. Las familias antiguamente tenían más tiempo para colaborar en las celebraciones, las familias de ahora trabajan muchísimo; y muchos días ven a sus hijos poco rato. Ha cambiado porque la sociedad ha evolucionado.

¿Qué retos crees que hay hoy en día para mantener este carisma marista, que va transformándose?

Pues veo estos retos en atrapar a las familias y crear la comunidad. Y ahora la sociedad con las redes y todo, es difícil mantenerse firme en la ideología. Y creo que esto afecta más a los demás colegios.

También a nivel interno, veo un reto en mantener la fuerza marista y el interés en la formación de ella, porque se ofrecen cursos para ello, y a veces es difícil captar a gente (profesores) que quieran y muestran el interés para ello.

6. Comunitat marista

¿Crees que en tu província te sientes parte de ella, o solo ves un foco en tu colegio?

Me siento parte de todas las provincias. Como llevo muchos años, tengo encuentros con muchos colegios, a los cursos IPM con otras provincias de España, y yo me siento universal a todas. No creo que seamos diferentes en cada colegio, porque la ideología la compartimos.

¿Si te tuvieras que quedar con un valor que representa lo marista y tu persona dentro del aula, cuál sería?

Para mí, la sencillez. Ser sencillo, humilde... dar lo que tienes.

7.7.3 ENTREVISTA COORDINACIÓ PASTORAL

1.Dades de presentació

Soy Pedro Gutiérrez, profesor de Maristas San José del Parque (Madrid). Soy antiguo alumno marista de Toledo y estar aquí es una suerte porque siempre he pensado y sigo pensando que es la oportunidad para devolver lo que me dieron de pequeño. Llevo 10 años en el colegio y en el puesto de coordinación de pastoral llevo 6-7 años. Estudié ingeniería industrial y doy matemáticas en secundaria y bachiller.

El equipo de pastoral se forma por un profesor de cada etapa y mi coordinación es de todas las etapas y todos los ámbitos, pero dentro del propio equipo hay otros coordinadores, juvenil, familiar, social...

2. Identitat marista al centre

¿Cómo definirías tú el colegio Marista San José del Parque en una identidad marista?

Aquí en el colegio sí que se vive bastante todo lo marista. Se nota que la pastora es el eje central de lo que prima en el colegio y sus actividades. Aquí hacemos muchas celebraciones, campañas, eucaristías (mínimo 1 al trimestre). En San José hacemos una celebración todos juntos y para San Marcelino a finales de mayo también. Y todo esto es algo que tenemos integrado tanto los docentes, los alumnos y sobre todo las familias.

Tener hermanos en el colegio también nos ayuda a mantener el carisma activo, aunque hay profesorado con mucha experi`encia que también mantienen vivo todo.

A nivel de pastoral, ¿Tenéis una fuerza importante de participación en el proyecto educativo?

Sí, como coordinador yo estoy en el equipo directivo, y solamente con esto algo ya se trabaja. Pero en el proyecto educativo tanto institucional como de centro por delante esta pastoral.

¿Y si tuviera que considerar unos valores como nucleares para un proyecto educativo marista, cuales serían?

Lo primero es la solidaridad, el trabajo y el respeto a los demás. Y añado también el amor a María.

¿Y en el día a día, cómo se viven estos valores en el aula?

Se intenta cada día dar cercanía y ejemplo. Siempre hacemos reuniones con el profesorado donde les explicamos lo que esperamos como docentes maristas, fuera de lo que son las actividades de oración y celebraciones; enfocándonos en lo que queremos inculcar.

3. Pastoral a Educació Infantil

¿Tenéis algún plan específico de pastoral para las etapas?

Hay planes generales y por etapas; según el momento y la actividad se trabaja sobre un plan u otro.

¿Cómo trabajáis las 3 figuras maristas (Marcelino, María y Jesús)?

Nosotros tenemos el itinerario Champagnat, donde desde infantil y primaria van conociendo la figura de Marcelino, a través de libros interactivos van conociendo su figura. En primaria siguen viendo las partes más relevantes de la vida de Marcelino. Y en secundaria y bachiller tenemos también estos libros (todo adaptado a la edad) pero se hace más difícil trabajar con ellos, y lo estamos trabajando de cara para el año que viene enlazar la vida de Marcelino con María.

¿Qué tan importante es vivir y acompañar la espiritualidad en el colegio?

Esto es lo que intentamos trabajar siempre, desde la oración de la mañana. Buscamos mucho ofrecer al alumnado momentos y espacios para vivir su espiritualidad, con los más pequeños a través de canciones y pequeños relatos. Tenemos momentos especiales dónde se trabaja mucho más, por ejemplo, en mayo las oraciones a la virgen en el jardín.

También con los más pequeños, se intenta venir 1 vez al trimestre a la capilla, y el sacerdote les enseña el momento litúrgico... no es necesario hacerles una misa. Con los más mayores, trabajamos mano a mano con el equipo de interioridad, LAS PARADAS, es un recorrido entre primero y segundo de bachillerato. Se basa en venir a la capilla 3 veces por curso, después de exámenes y parar, que vean que estar en capilla es un momento de cama.

Intentamos hacer también el viacrucis a partir de quinto de primaria, buscamos siempre espacios y experiencias.

4. Context i diversitat

¿Crees que siendo un centro privado, condiciona el estatus social del colegio?

Si claro, totalmente. Aquí el nivel social es medio-alto, aunque dentro de los privados somos de los más baratos. Cada vez tenemos más alumnos de otras religiones, pero es un

porcentaje más pequeño, pero sí que tenemos muchos no creyentes y vienen aquí por el nivel académico.

Ahora mismo, ¿predominan más los valores maristas que la fe? ¿Crees que en algún momento eso pueda cambiar o igualarse?

Si, las familias no buscan tanto la fe. La parte de la solidaridad es la que más destaca.

Por ser optimista espero que sí. Nosotros decimos que aquí en el colegio somos quien da el primer encuentro con Dios, y eso en verdad puede ser una gran oportunidad.

5. Coordinació i reptes

¿El profesorado recibe formación de carisma marista?

Si, si. Se recibe formación por província y se hace una de 3 años para los nuevos educadores donde hay encuentros presenciales con otros educadores y también se trabaja a nivel autónomo la reflexión.

Desde el centro también hacemos formación del equipo de pastoral tanto a nuevos profesores como de continuidad y se dan formaciones de carisma marista e identidad marista.

¿De cara al futuro, qué crees que se debería reforzar de la formación y la identidad marista?

Por encima de todo la sociedad porque no invita mucho a tener unos valores como los nuestros. La mayoría del profesorado que entra nuevo no conoce el mundo marista y tampoco suelen tener fe. Entonces es difícil donde damos el primer contacto con Dios que no haya habido nada anteriormente. Es complicado encontrar profesorado que viva la fe, un requisito que pedimos a RRHH, es que tengan un poco de sensibilidad con la religión y se pueda trabajar.

6. Comunitat marista

¿Crees que el carisma marista se vive igual en todas las provincias maristas?

Hay mucha diferencia, incluso dentro de nuestra provincia. En Madrid compartimos similitudes pero luego Toledo o Talavera se vive diferente, Y ya en Bilbao se diferencia mucho más, y creo que eso es por el ámbito social.

¿Cómo es la relación pastoral en la provincia?

El equipo de pastoral provincial coordina los equipos de pastoral locales y nos ayuda a ir todos a una pese a las diferencias sociales.

¿Si te tuvieras que quedar con un valor que representa lo marista y tu persona dentro del aula, cuál sería?

Con el cariño, creo que engloba todo. Si tienes cariño respetas, cuidas, acompañas...

7.8 ENTREVISTES MARISTES IGUALADA

7.8.1 ENTREVISTA PROFESSORAT INFANTIL

1.Dades de presentació

Em dic Ana Garcia i estic treballant a Maristes Igualada desde fa 32 anys. Anteriorment, mai havia estat marista, i va ser entrar aquí i ja em vaig quedar. Actualment sóc tutora d'I5 i representant d'infantil en alguns equips de l'escola.

2. Identitat marista i vivència personal

Qué significa treballar a Maristes?

Anteriorment mai havia estat marista, i es sent com formar part d'una família, i molt acompanyada. I ser marista i formar-ne part és un sentiment i una manera de viure; viure a l'estil de María.

Si haguessis de descriure, com és Maristes Igualada?

Comunitat, carisma marista, bona acollida...

Creus que el ser marista, es pot viure de manera visible en el dia a dia?

Jo crec que el que es viu aquí traspassa les aules, i l'alumnat s'ho emporta fora al seu dia a dia. No tothom ho aplicarà de la mateixa manera, però el que es viu a les aules surt fora del recinte escolar.

Què creus que diferencia marista de qualsevol al centre?

Doncs que des d'infantil fins que marxen tot està connectat, hi ha un progrès i un sentiment d'escola. Altres escoles es centren en ensenyar continguts, però maristes a través dels valors ensenyen com revertir en la societat.

3. Valors maristes a l'etapa 0-6

Quins son els valors més presents en les aules d'infantil?

Jo penso que l'acompanyament i la presència, sempre estem presents amb els més petits i treballem una mica tot. Nosaltres els mestres estem per ells i els acompanyem en el seu desenvolupament. Clarament hi ha d'altres que s'acaben fent presents amb el temps.

Quan creus que es transmeten els valors de manera més significativa?

En els ambients, perquè son moments on aprenen dels altres i sovint es donen situacions o converses que mostren aquests valors que transmetem.

Creus que la transmissió dels rendeix més a través del discurs o del modelatge amb l'adult?

Dels exemples, tu pots fer un discurs i explicar però els infants necessiten veure-ho aplicat en el seu dia a dia. També està bé explicar quelcom sobre en valor, però sempre exemplificar-ho en les seves accions també ajuden a comprendre'l.

4. Pràctica educativa i context

Creus que l'entorn social i cultural del centre influeix en com viviu el ser marista?

Amb els anys veig que hi ha un canvi de la societat i els perfils que venen a l'escola. Aquesta diversitat i la varietat de necessitats que entren a l'escola fan que anem adaptant-nos al que aquest entorn ens demana. No deixem de banda la nostra mirada marista, però clarament hi ha coses que amb la pluridiversitat s'han d'anar adaptant.

5. Reptes y valoració

Creus que el carisma marista es segueix vivint igual a fa uns anys?

No, la societat canvia i nosaltres amb ella. També la presència d'agents educatius específics com els germans maristes, ajuden a viure molt m´es intens el carisma marista. També les metodologies canvien i afecten la manera de viure-ho.

6. Comunitat marista

Creus que formes part de la xarxa marista de províncies? O és més un sentiment tancant?

Crec que la nostra província és més difícil i variada, i sento en sentiment més tancat relatiu als centres de Catalunya i el propi centre.

Creus que dins de la provincia marista l'Hermitage es viu igual el carisma marista?

Jo crec que ho vivim semblant, clarament no serà igual el que es viu aquí que a Girona, però crec que compartim bastant el carisma.

I a nivell d'Espanya, es viu igual?

No, clarament no. Suposo que això ja és per l'efecte cultural i social de cada territori.

7.8.2 ENTREVISTA COORDINACIÓ PASTORAL

1.Dades de presentació

Sóc la Maite Garcia i aquest el meu segon any com a cap de pastoral. Als 18 anys vaig treballar a Maristes Sants durant 9 anys al menjador i com a cap de serveis i 2 anys de professorat. Vaig tornar a ser mestre fa 4 anys, aquí a Igualada.

Qui forma l'equip de pastoral?

Som 1 persona i mitja de secundaria, 1 persona d'infantil, 1 de primaria i jo.

2. Identitat marista al centre

Com definiries la identitat de Maristes Igualada?

Educació integral, estil familiar i proper, paper de la pastoral, opció pels més necessitats, presència, compromís i senzillesa engloben la nostra identitat marista.

Com equip de pastoral, quin paper teniu dins del projecte educatiu?

Els maristes busquem una adequació 360, no és només un aprenentatge de català, anglés mates, medi... sino que anem més enllà. Gràcies a la pastoral del centre és com arribem a tenir un creixement més profund i intern, dona'm una opci´o molt completa als infants. A través dels moments que oferim permetem als infants tenir moments de reflexió, treballar l'esperit crític, la solidaritat...

Quins valors consideres que són nuclears en el vostre projecte educatiu?

Acompanyament, indiferentment de si son alumnes o companys; presència i l'esforç; aquest últim perquè l'entorn ens ho posa més difícil.

Com viviu el carisma marista en un dia d'escola?

A l'aula comencem amb el Bon dia, un moment per a tu, per parar, reflexionar... També tenim el moment d'En Parlen, que és com la tutoria. Potser durant el dia toca alguna activitat o religió... i encara que no hi ha res relacionat, però en qualsevol moment es pot fer un aprenentatge amb el carisma marista.

Com treballeu la mirada de fe?

Fa moltíssim anys que la fe si era molt present sobretot amb les oracions, però actualment tot això ha evolucionat a través de curts, contes, paràboles, una cançó... Si fem un enfocament explicit l'escola segurament no existiria.

3. Valors maristes a l'etapa 0-6

Com enfoqueu la fe, treballar María, el naixement de Jesús... en un context tan divers?

Al final, quan s'apunten les famílies a aquesta escola, saben que és religiosa, per tant, en algun punt es tracta més profundament. Des de Infantil comencem a treballar a través dels valors, després a primària tractem totes les religions i ens centrem més en el cristianisme explicant així la vida de Jesús.

També els infants sobretot a primària ja coneixen els seus límits envers la seva religió... però tot acaba reduint-se a valors.

Teniu algun pla específic per l'etapa 0-6?

És per tota l'escola, però tot el que fem ho adaptem a les edats i les etapes.

Com treballeu les 3 figures principals de Maristes?

Ara a la Quaresma toca parlar més de Jesús, sobretot a través de es paràboles. Al Nadal, també treballem molt profundament el naixement de Jesús.

Després de Pasqua, arriba el mes de Maig i treballem Maria, i a juny, treballem Marcel·lí pel seu mes i Sant. Tenim titelles que ens ajuden a apropar-ho tot als més petits.

En l'etapa 0-3 tenen la titella, però és molt difícil fer comprendre; tot i que a partir de P2 sempre venen a les celebracions, i al juny P1 també sol participar en la festivitat de Marcel·lí.

Què tant important és acompanyar de manera espiritual en l'etapa 0-6?

Depèn del que entenem per espiritualitat, aquí a l'escola l'espiritualitat son moments de relaxació, de silenci, de reflexió i moments per pensar. Això és bàsic, i acompanyar en aquests moments és important per poder créixer. Normalment, aquests moments es donen amb el grup aula.

Fem dos moment de pregària a l'any de manera optativa, celebracions a la comunitat amb les famílies i anem a la capella, solen ser per Advent i per Pasqua; però ve molt poca gent i les famílies tampoc solen venir.

4. Pràctica educativa i context

Creus que amb el pas del temps els valors s'han vist afectats per l'entorn de l'escola?

Rotundament si, els valors segueixen existint però a nivell cultural ha canviat. La immigració (diferències culturals i religiosa) és el motiu principal. També antigament teniem els germnas dins de les escoles i les aules i això ja no ho tenim i això es nota, perquè falten referents que es desviquin per l'educació.

La família d'un infant influeixen en la vivència dels valors ?

Si, la realitat de cadascú marca l'educació de valors que poden tenir els seus fills/es. Estem en un punt on tenim fam´ilies que venen per tema religió o tema valors, però d'altres que venen per proximitat, sense importància gaire profunda en el projecte educatiu...

Teniu molta diversitat cultural? Com afecta en la vivència dels valors? Enriqueix, transforma o qüestiona?

Si, no en comparació amb Barcelona o altres llocs, però no estem al centre d'Igualada i això es nota.

Jo crec que tenir pluralitat de coses enriqueix, el que passa, és que en alguns contextos es dificulta (classes de religió) però ahora tenir tanta diversitat ens ajuda fer partícips a la resta.

5. Coordinació i reptes

A nivell de formacions, feu formacions per l'equip docent?

Hi ha la formació de MRE per a caps de pastoral futurs. També hi ha el FIEM[11] , que son els 3 primers anys com a docent marista; aleshores tot el professorat passa per aquesta formació inicial.

Aquest any han començat a fer una formació perquè viem que com ja no hi ha germans el carisma s'estava perdent; aquesta nova formació que es diu Rere les petjades de Marcel·lí i busca mantenir el carisma marista.

Com ha docents hi ha altres formacions enfocades al altres agents com els tutors o animadors de pastorals, directius...

[11] Informació detallada de les formacions FIEM. Annex 12

6. Comunitat marista

Sentiu que formeu part de la xarxa i la comunitat marista de la vostra província?

La xarxa real que existeix és Maristes Catalunya. Nosaltres entre les 10 escoles que som tenim molta comunicació i trobades, però fora d'aquí no solem tenir contacte amb la resta de provincies o part de la nostra província (Grècia, França...).

La manera que tenim de veure les coses es tan diferent, que compartim poc amb la resta. També els pocs que ens coneixem és per aquestes formacions interprovincials. I fora del projecte de les 10.000 veus, la realitat és que no podem fer xarxes.

A nivell de pastoral, treballeu de manera conjunta a Catalunya?

Si, constantment. Cada mes en ajuntem els caps de pastoral, fem una assemblea i es visiten 2-3 escoles cada mes. Allà tractem els temes que calguin, quaresma, celebracions... I mirem de treballar i enfocar les activitats per cada cicle.

També altres agents educatius, administració, direcció... també fan aquestes trobades mensuals.

7.9 OBSERVACIONS MARISTES IGUALADA

7.9.1 OBSERVACIÓ AULA I3

DADES CONTEXTUALS **Aula:** I3B (Mireia) **Nombre d'alumnes:** 15				
AMBIENT I CLIMA D'AULA				
	SÍ	PARCIAL	NO	OBSERVACIONS QUALITATIVES
Es percep un clima d'afecte i respecte	X			
El docent mostra proximitat i acompanyament	X			Acompanyament no intrusiu
Es fomenta l'ajuda entre iguals	X			Per encendre el llum del passadís un infant va demanar ajudar i va anar un company en comptes de la mestra.
Es viu un ambient d'esperit de família	X			
PRESÈNCIA EXPLÍCITA DE LA IDENTITAT MARISTA				
	SÍ	PARCIAL	NO	OBSERVACIONS QUALITATIVES
Hi ha símbols religiosos visibles a l'aula (María, Jesús, Marcel·lí)		X		Cartell del lema 2026 Violes
Es realitza algun moment de pregària o reflexió			X	
Es fa referència explícita a valors cristians			X	
Es treballa alguna celebració o temps litúrgic		X		Quaresma enfocat en Jesús al desert
Ambientació relacionada amb valors	X			Espia de valors d'acció
ADAPTACIÓ A L'ETAPA 0-6 ANYS				

	SÍ	PARCIAL	NO	OBSERVACIONS QUALITATIVES
El llenguatge religiós està adaptat a l'edat	X			Cançó i relat de quaresma
Es treballa la dimensió emocional		X		Venim a l'escola contents
Les activitats són vivencials i significatives		X		Experimentació
Es connecten els valors amb experiències quotidianes dels infant		X		Solidaritat Jocs cooperatius Llibres de valors per la descoberta del fet religiós
TRANSMISSIÓ DE VALORS MARISTES (IMPLÍCITA I EXPLÍCITA)				
	SI		NO	OBSERVACIONS QUALITATIVES / NOTES
Presència i proximitat	X			
Esperit de família	X			
Senzillesa i humilitat				
Cooperació entre infants	X			
Respecte per iguals i adults	X			
Solidaritat i ajuda mútua	X			
Responsabilitat de tasques	X			Assemblea de Bon Dia.
Compromís social	X			
Acompanyament emocional	X			
Celebracions o rituals maristes		X		
Racó o espai de reflexió / pregària adaptada a l'edat			X	
ACTIVITATS I ATRACCIONS OBSERVADES				
	SÍ	PARCIAL	NO	OBSERVACIONES QUALITATIVES / NOTES

Joc simbòlic relacionat amb valors	X			Solidaritat
Resolució de conflictes	X			Entre iguals i amb ajuda de l'adult
Dinàmqiues cooperatives	X			
Moments d'espiritualitat		X		
Cançons o narracions maristes		X		
CONTEXT SOCIAL I ADAPTACIONS				
				OBSERVACIONS
Presència de diversitat cultural				Sí
Elements de context sociocultural visibles (llibres, tradicions...)				No
Adaptacions didàctiques segons perfil de l'alumnat				Per l'edat

7.9.2 OBSERVACIÓ AULA I4

DADES CONTEXTUALS **Aula:** I4 B (Olga) **Nombre d'alumnes:** 18				
AMBIENT I CLIMA D'AULA				
	SÍ	PARCIAL	NO	OBSERVACIONS QUALITATIVES
Es percep un clima d'afecte i respecte	X			
El docent mostra proximitat i acompanyament	X			
Es fomenta l'ajuda entre iguals		X		Grup una mica conflictiu
Es viu un ambient d'esperit de família		X		
PRESÈNCIA EXPLÍCITA DE LA IDENTITAT MARISTA				
	SÍ	PARCIAL	NO	OBSERVACIONS QUALITATIVES
Hi ha símbols religiosos visibles a l'aula (María, Jesús, Marcel·lí)		X		Lema i mascota de l'aula (Viola)
Es realitza algun moment de pregària o reflexió			X	
Es fa referència explícita a valors cristians			X	
Es treballa alguna celebració o temps litúrgic		X		Quaresma enfocat en Jesús al desert
Ambientació relacionada amb valors	X			
ADAPTACIÓ A L'ETAPA 0-6 ANYS				
	SÍ	PARCIAL	NO	OBSERVACIONS QUALITATIVES
El llenguatge religiós està adaptat a l'edat	X			

Es treballa la dimensió emocional	X			
Les activitats són vivencials i significatives	X			
Es connecten els valors amb experiències quotidianes dels infant	X			
TRANSMISSIÓ DE VALORS MARISTES (IMPLÍCITA I EXPLÍCITA)				
	SI		NO	OBSERVACIONS QUALITATIVES / NOTES
Presència i proximitat	X			
Esperit de família	X			
Senzillesa i humilitat	X			
Cooperació entre infants	X			
Respecte per iguals i adults		X		Conflictes entre iguals
Solidaritat i ajuda mútua		X		
Responsabilitat de tasques	X			
Compromís social	X			
Acompanyament emocional			X	
Celebracions o rituals maristes		X		
Racó o espai de reflexió / pregària adaptada a l'edat			X	
ACTIVITATS I ATRACCIONS OBSERVADES				
	SÍ	PARCIAL	NO	OBSERVACIONES QUALITATIVES / NOTES
Joc simbòlic relacionat amb valors	X			
Resolució de conflictes	X			
Dinàmqiues cooperatives		X		

Moments d'espiritualitat			X	
Cançons o narracions maristes		X		
CONTEXT SOCIAL I ADAPTACIONS				
				OBSERVACIONS
Presència de diversitat cultural				Sí i també NEE
Elements de context sociocultural visibles (llibres, tradicions...)				No
Adaptacions didàctiques segons perfil de l'alumnat				Sí i adequades a les necessitats específiques

7.9.3 OBSERVACIÓ AULA I5

DADES CONTEXTUALS **Aula:** I5 A (Maite) **Nombre d'alumnes:** 11				
AMBIENT I CLIMA D'AULA				
	SÍ	PARCIAL	NO	OBSERVACIONS QUALITATIVES
Es percep un clima d'afecte i respecte	X			
El docent mostra proximitat i acompanyament		X		No era el referent de l'aula
Es fomenta l'ajuda entre iguals				
Es viu un ambient d'esperit de família	X			
PRESÈNCIA EXPLÍCITA DE LA IDENTITAT MARISTA				
	SÍ	PARCIAL	NO	OBSERVACIONS QUALITATIVES
Hi ha símbols religiosos visibles a l'aula (María, Jesús, Marcel·lí)		X		
Es realitza algun moment de pregària o reflexió			X	
Es fa referència explícita a valors cristians	X			
Es treballa alguna celebració o temps litúrgic	X			Quaresma enfocat en Jesús al desert
Ambientació relacionada amb valors	X			
ADAPTACIÓ A L'ETAPA 0-6 ANYS				
	SÍ	PARCIAL	NO	OBSERVACIONS QUALITATIVES
El llenguatge religiós està adaptat a l'edat	X			

Es treballa la dimensió emocional			X	
Les activitats són vivencials i significatives	X			
Es connecten els valors amb experiències quotidianes dels infant		X		Quaresma i relats
TRANSMISSIÓ DE VALORS MARISTES (IMPLÍCITA I EXPLÍCITA)				
	SI		NO	OBSERVACIONS QUALITATIVES / NOTES
Presència i proximitat	X			
Esperit de família	X			
Senzillesa i humilitat	X			
Cooperació entre infants	X			
Respecte per iguals i adults	X			
Solidaritat i ajuda mútua	X			
Responsabilitat de tasques	X			Ells escolleixen les seves tasques setmanalment
Compromís social	X			
Acompanyament emocional		X		
Celebracions o rituals maristes		X		Maig i Juny
Racó o espai de reflexió / pregària adaptada a l'edat			X	
ACTIVITATS I ATRACCIONS OBSERVADES				
	SÍ	PARCIAL	NO	OBSERVACIONES QUALITATIVES / NOTES
Joc simbòlic relacionat amb valors	X			
Resolució de conflictes	X			
Dinàmqiues cooperatives	X			

Moments d'espiritualitat		X		
Cançons o narracions maristes			X	
CONTEXT SOCIAL I ADAPTACIONS				
				OBSERVACIONS
Presència de diversitat cultural				No però si NEE
Elements de context sociocultural visibles (llibres, tradicions...)				No
Adaptacions didàctiques segons perfil de l'alumnat				

7.9.4 OBSERVACIÓ REUNIÓ PEDAGÒGICA INF-PRIM

A partir de la participació en una reunió pedagògica conjunta dels diferents cicles educatius de l'escola —llar d'infants, Educació Infantil, cicle inicial, mitjà i superior, juntament amb els equips de coordinació— es va poder observar una organització escolar fortament vinculada al treball comunitari i a la transmissió de valors. Durant la reunió es van tractar aspectes organitzatius relacionats amb activitats properes, com la **Setmana de la Solidaritat**, així com projectes vinculats a la participació activa de l'alumnat, especialment a les etapes superiors. Entre aquests destaquen iniciatives com **Escola Verda** o projectes relacionats amb els **drets dels infants**, que mostren una clara voluntat d'implicar l'alumnat en la realitat social i comunitària del centre. També es va presentar el projecte **GO Project**, orientat a la incorporació de la intel·ligència artificial com a eina pedagògica de suport als materials educatius de BAULA.

Al final de la reunió, es va demanar a diferents membres del professorat quin valor consideraven que definia millor tant el centre com la seva pròpia manera d'educar dins del moviment marista. De manera espontània i reiterada, van aparèixer conceptes com **l'acompanyament** i la **presència**, destacant-los com a elements centrals de la identitat educativa del centre. Alguns docents van coincidir en assenyalar la importància de l'**acompanyament proper als infants**, mentre que altres intervencions posaven l'accent en la **presència educativa** i en la continuïtat de l'esperit dels antics germans maristes dins la vida quotidiana de l'escola. Aquestes aportacions reforcen la idea que els valors maristes no es transmeten únicament a través del discurs institucional, sinó especialment mitjançant les relacions, les actituds i la manera d'estar presents en el dia a dia educatiu.

7.10 ENTREVISTES MARISTES CHAMPAGNAT - LEÓN

7.10.1 ENTREVISTA SOCIAL/EQUIP DIRECTIU

1.Dades de presentació

Soy Antonio Sánchez, hermano marista. Mi principal trabajo se centra en la fundación social de toda la provincia y también estoy presente en los grupos MarCha.

Llevo desde el año 94 siendo hermano. Empecé dando clases en primaria en Valladolid. Luego me fui a Burgos 4 años, donde aproveché para estudiar ciencias religiosas. Al acabar me fui de misión a Asía, donde estuve 13 años. Luego estuve en León 2 años, me volvieron a trasladar a Valladolid y luego volví a León.

Ahora mismo llevo 2 años en León trabajando en la Fundación Montagne como director y llevo el programa Casa de Todos[12] dando apoyo social y educativo a la población gitana y ellos nos ayudan dando clases de flamenco y boxeo.

En este proyecto es increíble ver la evolución de los niños y su motivación por el deporte y la educación.

En grupos MarCha coordino el grupo de Fuente (20-22 años).

2. Identitat marista al centre

¿Cómo definirías la identidad marista del colegio de León?

En el colegio donde está la oficina, es el colegio Champagnat. Es un colegio de una línea y en un barrio que se le puede considerar marginal. Entonces la identidad marista se ve mucho en los valores de acogida, acompañamiento, familia... Es un colegio muy familiar. Y esto es algo que los alumnos valoran mucho.

¿Cómo trabajáis las figuras maristas?

Pues como nuestro entorno es como es solemos hacer actos con pinceladas muy detalladas sobre Marcelino, María o Jesús. Por ejemplo, anteriormente sí que hacíamos cada día de Mayo una ofrenda a María y una oración, ahora hacemos un acto Mariano que engloba todo el mes.

3. Pastoral Educatiu

¿Qué tan importante crees que es acompañar la fe y la espiritualidad en estas edades?

[12] Informació detallada de Casa de Todos. Annex 13

Yo creo que es importante ofertar y que cada uno elija. Anteriormente era obligatorio rezar y saber las oraciones. Ofertando proponemos reflexionar hasta el punto que cada uno decida.

Una vez se oferta es importante prepararlo y hacerlo con calidad, no acercarlo de manera intrusiva. ¿Qué sentido tiene rezar un Padre Nuestro de seguido cuando los alumnos no saben el contexto?

Los amaneceres de provincia tiene una guía con los valores clave y cada profesor decide cómo enfocarlo conociendo así también el grupo de alumnos.

4. Pràctica educativa i context

¿Cómo ves el papel de la fe en tu entorno?

Cuesta cultivar la fe en un entorno tan poco acostumbrado a ella.

¿Crees que Maristas León ha tenido un cambio a nivel de la comprensión y comprensión de los valores?

Los valores marista en estos colegios que son más sociales se viven de manera más significativa porque es un poco lo que decía Marcelino, estar por aquellos que más lo necesiten. Pero también es cierto que hay profesorado que viene aquí para impartir las clases y ya está, entonces es difícil a veces compartir este sentimiento de querer cambiar la realidad.

Delante de esta realidad social que tenéis, ¿Cómo trabajáis la fe?

Nosotros aquí en el colegio tenemos la clase de religión que la ofrecemos y forma parte del currículum. No hemos tenido casos de alumnos que se nieguen a impartir esta materia, pero nosotros desde el centro la adaptamos igualmente. La fe se intenta trabajar en los tiempos litúrgicos importantes y en las fiestas maristas.

Aquí en toda la província Compostela, algo que hacen todos los centros por las mañanas es el amanecer, una pequeña oración que acompaña e invita a la reflexión de valores maristas y cristianos.

5. Coordinació, reptes i valoració

¿El equipo docente recibe alguna formación para fortalecer los valores y el conocimiento marista?

Tenemos 2 niveles de formaciones, local y provincial.

Todos los años a principio de curso y medio curso, hay unos encuentros de educadores nuevos para el profesorado de primero,segundo y tercer año a nivel provincial.

Luego a nivel local tenemos formaciones del EAL (Equipo de Animación Local - Equipo Pastoral) que son una por trimestre enfocadas a la identidad y los valores maristas.

También tenemos un programa para profesores que se llama HEE, un programa de 1 años donde durante 4 semanas se encuentran otras provincias y ya está más enfocado a mantener el carisma marista, temas sociales... ya que es para profesorado que ya lleva tiempo en el colegio.

¿Qué retos crees que hay hoy en día para mantener este carisma marista y su identidad?

Pues yo creo que es importante fomentar formaciones itinerarias de vida marista, grupos MarCha y ser muy explícitos; es decir, que cuando alguien entre en el colegio sepa que este colegio es un colegio marista.

La identidad debe notarse en el primer momento que pisas el colegio.

6. Comunitat marista

¿Trabajáis mucho provincialmente o es solo para grupos específicos?

Aquí la provincia tiene bastante importancia, porque tenemos equipos y subequipos que tiene representación de todos los colegios de la provincia, así fomentamos la cooperación entre todos. Para nosotros es muy importante el trabajo en red.

Nosotros tenemos las experiencias pedagógicas, que consisten en que los colegios ofrecen que vengan profesores de otros centros para tener una experiencia de 2-3 días para ver cómo trabajan.

¿Si te tuvieras que quedar con un valor que representa lo marista y tu persona dentro del aula, cuál sería?

El que más me gusta a mi y el más intento cultivar cada día es el espíritu de familia.

Yo en mi comunidad me siento como en casa y quiero que los hermanos que están conmigo lo vivan igual.

7.11 GRAELLA COMPARATIVA DE CENTRES

ASPECTES ANALITZATS	MARISTES IGUALADA	MARISTAS SAN JOSÉ DEL PARQUE	MARISTAS CHAMPAGNAT
Context social	Entorn més homogeni	Entorn urbà i divers	Alta diversitat cultural i social
Relació amb les famílies	Molt propera i comunitària	Participativa	Acompanyament i suport social
Valor marista més destacat	Presència i acompanyament	Esperit de família	Acollida i inclusió
Diversitat cultural	Mitjana	Baixa	Molt alta
Diversitat religiosa	Moderada	Baixa	Molt alta
Pastoral	Integrada en la quotidianitat	Visible i estructurada	Adaptada a la diversitat
Paper de l'etapa d'infantil	Base emocional i relacional	Construcció de comunitat	Espai d'inclusió i convivència
Transmissió de valors	Mitjançant la convivència i el modelatge	Activitats i vida comunitària	A través de l'acollida i la cohesió
Relació amb el barri	Mitjana	Participativa	Molt vinculada a la realitat social

7.12 FIEM

La **FIEM (Formació Inicial d'Educadors Maristes)** és un itinerari formatiu destinat als nous docents i educadors que s'incorporen a les escoles maristes. Aquesta formació té com a finalitat introduir els professionals en la **identitat, el carisma i l'estil educatiu marista**, afavorint que coneguin no només el funcionament institucional dels centres, sinó també els valors i la manera d'entendre l'educació pròpia del moviment marista.

Més enllà d'una formació tècnica o pedagògica, la FIEM busca generar un procés de reflexió personal i professional al voltant del paper de l'educador marista. A través de diferents sessions, trobades i experiències compartides, els participants aprofundeixen en aspectes com la figura de **Marcel·lí Champagnat**, els principis del carisma marista, la **presència educativa**, l'**esperit de família**, la interioritat, l'acompanyament i el compromís social. Aquesta formació permet entendre que **educar des de la mirada marista implica establir relacions properes, educar des de la senzillesa i posar l'infant al centre del procés educatiu**.

La FIEM també esdevé un espai de **comunitat i pertinença**. El fet de compartir experiències amb altres educadors de diferents escoles i territoris facilita la construcció d'una identitat comuna marista, alhora que permet prendre consciència de la diversitat de contextos en què aquest carisma es concreta. Aquesta dimensió és especialment rellevant en el marc d'aquest TFG, ja que posa de manifest com **uns mateixos valors poden ser interpretats i viscuts de maneres diferents segons la realitat social, cultural i territorial de cada centre**.

A més, aquesta formació contribueix a mantenir viu el projecte educatiu marista en les noves generacions de docents. La transmissió del carisma no es produeix únicament a través de documents institucionals o discursos teòrics, sinó principalment mitjançant les actituds, les relacions i les pràctiques quotidianes dels educadors. En aquest sentit, la FIEM actua com una eina fonamental per afavorir que el professorat **comprengui el sentit profund dels valors maristes i pugui transmetre'ls de manera coherent dins l'aula i en la vida del centre**.

Aquest procés formatiu reforça la idea que l'educació marista és una **educació integral**, centrada tant en el desenvolupament acadèmic com en el creixement humà, emocional i espiritual dels infants. Així, la FIEM no només forma professionals de l'educació, sinó també **educadors capaços d'acompanyar, escoltar i construir comunitat des dels valors propis del carisma marista**.

7.13 PROJECTE SOCIAL - CASA DE TODOS

El projecte **“Casa de Todos”**, impulsat per la **Fundació Montagne** vinculada a Maristes León, és una iniciativa socioeducativa que té com a objectiu principal afavorir la **inclusió, l’acompanyament i el suport integral** a infants, joves i famílies en situació de vulnerabilitat social. Aquest projecte neix des de la voluntat marista de situar els infants i les persones més necessitades al centre de l’acció educativa i social, mantenint viu el compromís de Marcel·lí Champagnat amb els col·lectius més vulnerables. “Casa de Todos” es configura com un espai d’**acollida, convivència i oportunitats**, on es desenvolupen activitats de reforç educatiu, suport emocional, integració social i treball comunitari. El projecte posa especial èmfasi en la creació d’un ambient proper i familiar, coherent amb el valor marista de l’**esperit de família**, generant espais segurs on els infants i les famílies se sentin **escoltats, valorats i acompanyats**.

Aquest projecte pren una rellevància especial dins del context de **Maristas Champagnat León**, un centre situat en un barri amb una notable **diversitat cultural i social**. La realitat de moltes famílies del barri fa necessària una mirada educativa i social que vagi més enllà de l’aula, incorporant accions de suport comunitari i inclusió. En aquest sentit, “Casa de Todos” exemplifica com el **carisma marista s’adapta al context social concret del territori**, transformant els valors institucionals en accions reals orientades a la **justícia social** i a l’acompanyament de les persones.

A través d’aquest projecte es poden observar de manera clara alguns dels principis fonamentals del moviment marista, especialment la **presència**, l’**acompanyament**, la **solidaritat** i l’atenció preferent als infants més vulnerables. Això connecta directament amb una de les frases més representatives de Marcel·lí Champagnat:

> “Cuideu amb especial atenció els infants pobres, els més ignorants i els més limitats”.

A més, el projecte permet entendre que la transmissió dels valors maristes no es limita únicament a l’espai escolar formal, sinó que també es concreta en **iniciatives socials i comunitàries** que busquen transformar l’entorn i donar resposta a les necessitats reals de les famílies. D’aquesta manera, “Casa de Todos” representa una **expressió pràctica i actualitzada del carisma marista**, adaptada a les característiques socials i culturals del context de León.

Aquest tipus d’iniciatives reforcen la idea que l’educació marista entén l’infant des d’una perspectiva **integral**, considerant no només la dimensió acadèmica, sinó també la dimensió emocional, social i comunitària. Així, projectes com “Casa de Todos” contribueixen a construir **xarxes de suport i convivència** que donen sentit als valors maristes dins la realitat quotidiana dels centres educatius.

7.14 CERTIFICAT CURSET TFG

Universitat Autònoma de Barcelona
Servei de Biblioteques

CERTIFICAT

Adell Sanchez, Lucia

ha superat satisfactòriament el curs virtual:

Eines i recursos per realitzar el teu TFG en Educació [MO81030]

Durada del curs:	8:00 hores
Qualificació obtinguda:	9,50

Curs acadèmic 2025-2026

Certificat emès pel Servei de Biblioteques UAB en data 24 de febrer 2026